

Puola perintökielenä Suomessa

Maisterintutkielma
Kielten maisteriohjelma

Laatija:
Anna Phan

Ohjaaja:
Max Wahlström

Tammikuu 2025
Helsinki

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Kielten maisteriohjelma

Opintosuunta: Slavistiikka ja baltologia

Tekijä: Anna Phan

Työn nimi: Puola perintökielenä Suomessa

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Tammikuu 2025

Sivumäärä: 62 sivua + liitteet

Avainsanat: perintökieli, puola, perintökulttuuri, identiteetti, kielen polveutuminen

Ohjaaja tai ohjaajat: Max Wahlström

Säilytyspaikka: Helda

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Puolan ulkopuolella asuu yli 15 miljoonaa ihmistä, jotka omaavat puolalaiset sukujuuret. Moni heistä käyttää arjessaan edelleen puolan kieltä. Joukossa ei ole pelkästään ensimmäisen polven maahanmuuttajia vaan myös heidän jälkeläisiään, jotka ovat oppineet vanhempiensa äidinkielen. Puolan ulkopuolella kasvaneet oppivat kuitenkin omien asuinmaidensa valtakieliiä, ja puolan kielestä on tullut heille äidinkielen sijaan perintökieli. Puolan kieltä perintökielenä on tutkittu maailmalla paljon, mutta Suomessa tutkimukselle riittää tilaa.

Tässä maisterintutkielmassa tutkin Suomessa asuvia täysi-ikäisiä henkilöitä, joilla on puolalaiset sukujuuret ja siten puolan kieli perintökielenä. Tavoitteena on selvittää, miten puolan kieli on läsnä tutkittavien elämässä ja miten he siihen suhtautuvat. Tarkoituksena on myös tarkastella, miten puolalainen kulttuuri on läsnä heidän elämässään ja miten puolalainen tausta on vaikuttanut henkilöiden identiteetin muodostumiseen. Tutkielman aineisto on kerätty erillisillä kysely- ja haastattelututkimuksilla. Kyselytutkimukseen osallistui 31 henkilöä ja puolistrukturoituun temahaastatteluun yhdeksän henkilöä.

Tutkimuksen perusteella sukukytköksellä, eli sillä kuinka kaukaa suvusta perintökieli on polveutunut yksilölle, on vaikutusta siihen, kuinka hyvin yksilö osaa perintökieltään. Isovanhemmilta perittyä kieltä osataan vanhemmilta perittyä kieltä heikommin. Kieli näkyy eniten vastaajien elämässä kommunikointikielenä perheen ja sukulaisten kanssa. Moni vastaaja ei ole tyytyväinen kielitaitoonsa, mutta perintökieltä kuitenkin arvostetaan. Puolalaisen kulttuurin ilmeneminen haastateltavien elämässä on vähäistä, mutta suurin osa pitää silti puolan kielen ja kulttuurin vaalimista tärkeänä. Perintökielen arvostuksen vaaliminen sekä kielen oppiminen ja opettaminen seuraaville sukupolville vaatii henkilökohtaista panostusta ja ympäristön tukea.

Tämän tutkimuksen herättämiä jatkokysymyksiä ovat, miten yhteiskunta voi auttaa puolalaisen perinnön vaalimisessa ja miten vanhempia voidaan tukea perintökielen siirtämisessä seuraavalle sukupolvelle.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	TYÖN TAUSTAA JA KÄSITTEET	7
2.1	Maastamuutto Puolasta	7
2.2	Puolalaiset Suomessa	8
2.3	Perintökieli	10
2.3.1	Aiempiä tutkimuksia puolan kielestä perintökielenä	11
2.4	Identiteetti	13
3	MENETELMÄT JA AINEISTON KERUU	15
3.1	Kyselytutkimus	15
3.2	Haastattelututkimus	15
3.3	Tutkimuksen toteutus	16
3.4	Tutkimusetiikka	18
4	AINEISTON ANALYYSI	19
4.1	Kyselytutkimus	19
4.2	Haastattelututkimus	30
4.2.1	Perintökieli osana elämää.....	31
4.2.2	Perintökulttuuri.....	40
4.2.3	Tausta ja identiteetti.....	45
5	LOPUKSI	56
5.1	Perintökielen merkitys	56
5.2	Perintökulttuurin hiipuminen	57
5.3	Puolalainen identiteetti	58
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	59
7	POLSKI JAKO JEZYK ODZIEDZICZONY	61
	Liite 1. ESITTELYTEKSTI	63
	Liite 2. KYSELYTUTKIMUS	64
	Liite 3. HAASTATTELUKYSYMYKSET	68

1 JOHDANTO

Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kaikkia Suomessa paikannettavia kulttuuriryhmiä ei kuitenkaan ole perustuslaissa mainittu erikseen, eikä ole myöskään syytä olettaa, että kieli- ja kulttuurioikeudet toteutuisivat kaikkien osalta yhtäläisesti ja ideaalisesti. Eri kulttuuritaustoja on syytä tarkastella lähemmin, ja tähän tarkasteluun sopii erityisen hyvin perintökielen käsite. Perintökieli liittyy yksilön osaksi laajempaa kulttuurihistoriaa, ja se on avain eri kieli- ja kulttuuriryhmien kattavaan tarkasteluun.

Vuoden 2023 tilastojen mukaan Suomessa on Puolan kansalaisia 5234 henkilöä ja puolaa äidinkielenään puhuvia 6258 henkilöä. Suomessa ei voida puhua suurista puolalaisten yhteisöistä, toisin kuin esimerkiksi Norjassa, jossa on yli 100 000 puolalaista. Vaikka puolaa on tutkittu perintökielenä maailmalla, sen tutkiminen on ollut vielä vähäistä Suomessa. Aihe on kuitenkin kerännyt kiinnostusta, mistä kertoo juuri ilmestynyt tutkimus puolaisesta perhedynamiikasta ja perintökielen siirtämisestä Suomessa (Jakubek-Głąb, 2024). Tilaa puolalaistaustaisen tutkimukselle Suomessa kuitenkin yhä riittää.

Tässä maisterintutkielmassa tutkitaan Suomessa asuvia täysi-ikäisiä henkilöitä, joilla on puolalaiset sukujuuret sekä puolan kieli perintökielenään. Perintökielellä viitataan kieleen, johon yksilöllä on sukuhistoriallinen yhteys eli sukukytkös. Perintökieli voi olla yksilön identiteetin kannalta merkittävä kieli, vaikka suora yhteys kielen omaksumiseen ja osaamiseen on voinut jo katketa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten perintökieli on läsnä tutkittavien henkilöiden elämässä, ja miten henkilöt itse suhtautuvat perintökieleen. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, miten puolalainen kulttuuri ilmenee tutkittavien henkilöiden elämässä ja minkälainen osa puolalaisella taustalla on ollut heidän identiteettinsä muodostumisessa.

Tutkimus suoritettiin kahdessa osassa. Ensin toteutettiin kyselyn sähköisen kyselylomakkeen avulla, ja tämän jälkeen haastattelin osaa kyselyyn vastanneista yksilöllisesti puolistrukturoitua haastattelumenetelmää käyttäen. Kaikki kyselyn ja haastattelun kysymykset liittyivät kieleen, kulttuuriin ja identiteettiin. Kyselyyn tuli vastauksia 33 eri vastaajilta, joista lopulliseen analyysiin päätyivät 31 vastaajan vastaukset. Kaksi

kyselyn vastaajaa eivät sopineet taustoiltaan tutkimuksen kohderyhmään. Haastatteluvaiheessa haastattelin yhdeksään henkilöä.

Tässä tutkielmassa kerron ensin yleisesti puolalaisista maailmalla, minkä jälkeen tarkastelen Suomen tilastoja puolalaisista ja puolankielisistä. Seuraavaksi esittelen tutkielman keskeiset termit, jotka ovat perintökieli ja identiteetti. Kolmannessa luvussa käyn läpi menetelmiä, joita olen käyttänyt tutkimuksen tekemiseen, ja esittelen menetelmien avulla kerätyn aineiston. Neljännessä luvussa puran ja analysoin aineistoa. Viidennessä luvussa jaan aineiston herättämiä pohdintoja, minkä jälkeen esittelen aineistosta syntyvät johtopäätökset kuudennessa luvussa. Tutkielman lopussa on tutkielman tiivistelmä puolaksi.

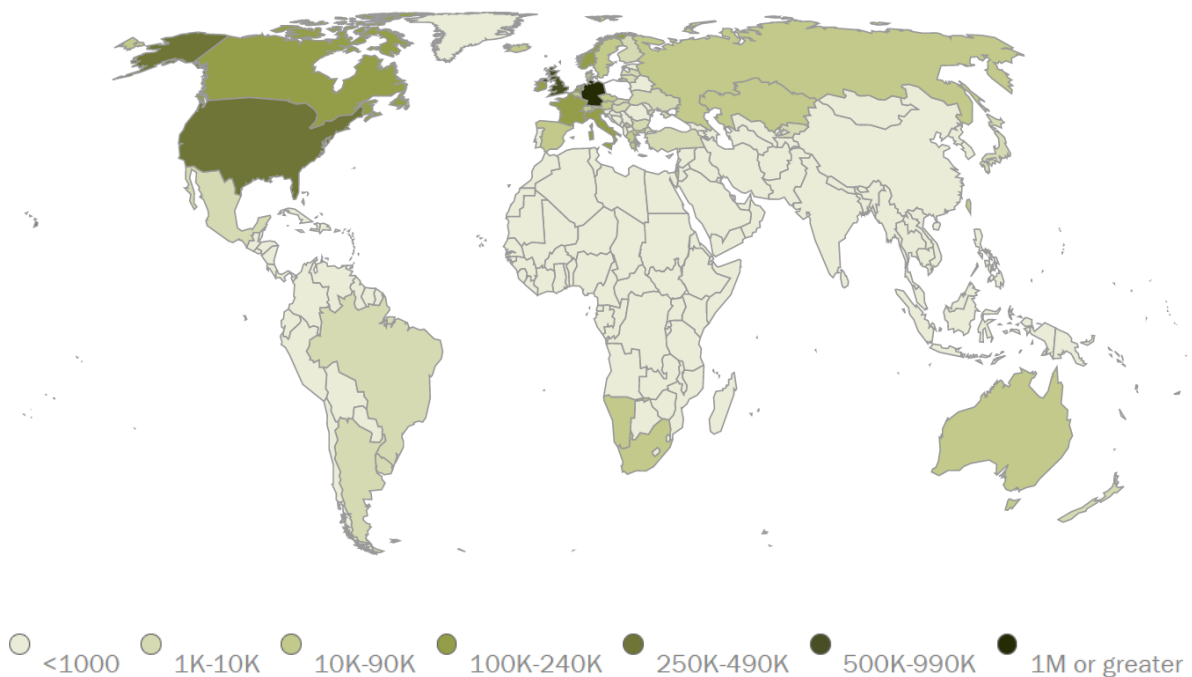
2 TYÖN TAUSTAA JA KÄSITTEET

Tässä luvussa esittelen tutkimustyöni taustaa. Kerron ensin lyhyesti Puolan maastamuutosta ja sitten tarkastelen, mitä eri tilastot kertovat Suomessa asuvista puolalaisista. Tarkastelun keskiössä ovat vuoden 2023 tilastot. Lopuksi esittelen tutkielmaani liittyvät keskeiset käsitteet perintökielen ja identiteetin.

2.1 Maastamuutto Puolasta

Maastamuutto Puolasta on yleinen ilmiö, ja muuttoliikkeen taustalla vaikuttavat erityisesti taloudelliset ja poliittiset tekijät. Euroopan unionin jäsenyyden myötä liikkuminen Puolan ja muiden jäsenmaiden välillä on helpottunut, mikä on avannut puolalaisille pääsyn työmarkkinoille muihin jäsenmaihiin. Tämän seurauksena monissa Euroopan maissa asuu nykyään paljon puolalaisia. (Romanowski & Seretny 2024a: 70.)

Puolalaisten maastamuutto



Kuva 1. Puolalaiset maailmalla vuonna 2017. Kartta näyttää, mihin maahan Puolassa syntyneet henkilöt, jotka ovat muuttaneet pois Puolasta, ovat päätyneet. (Lähde: Pew Research Center 2018.)

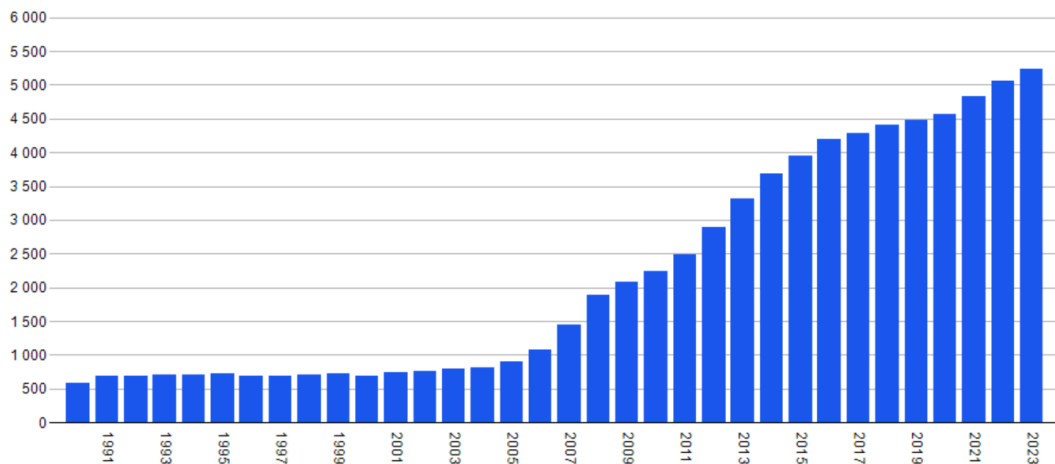
Puolalaiset ovat levittäytyneet maailmalle. Kuvasta 1 näkyy, että puolalaisia asuu monella mantereella ja heitä on monissa maissa suuria määriä. Vuoden 2017 tilastojen mukaan jopa 4 700 000 Puolassa syntynyttä ihmistä asuu nykyään muualla kuin Puolassa. Suurimmat muuttoliikkeet ovat suuntautuneet Saksaan (1 949 000), Iso-Britanniaan (870 000) sekä Yhdysvaltoihin (470 000). Huomattavia määriä puolalaisia asuu myös Kanadassa (180 000), Irlannissa (140 000), Alankomaissa (130 000), Italiassa (120 000), Ranskassa (110 000) ja Norjassa (100 000). (Pew Research Center 2018.) Kuvan kartta näyttää kuitenkin vain ensimmäisen maahanmuuttajasukupolven puolalaiset. Toisin sanoen heidän jälkeläisensä, jotka ovat syntyneet muualla kuin Puolassa, jäävät luvuista piiloon. Ihmisiä, joilla on puolalaiset sukujuuret, on siis paljon enemmän kuin kartassa esitetyt luvut näyttävät.

2.2 Puolalaiset Suomessa

Suomen Tilastokeskuksen mukaan Puolan kansalaisia on ollut Suomessa 1990-luvulla yli 500 henkilöä. Määrä on pysynyt melko tasaisena koko 1990-luvun ja vielä 2000-luvun alkupuoliskon, kunnes vuonna 2005 puolalaisten määrä lähti nousuun. Vuoden 2023 lopussa Puolan kansalaisia oli Suomessa jopa yli 5000 henkilöä. (Tilastokeskus 2024b.) Puola liittyi Euroopan Unioniin vuonna 2004, minkä vuoksi puolalaisille avautuivat ovet moneen Euroopan maahan. Tämä näkyy puolaisten selkeästi lisääntyneenä määränä myös Suomessa vuodesta 2005 alkaen.

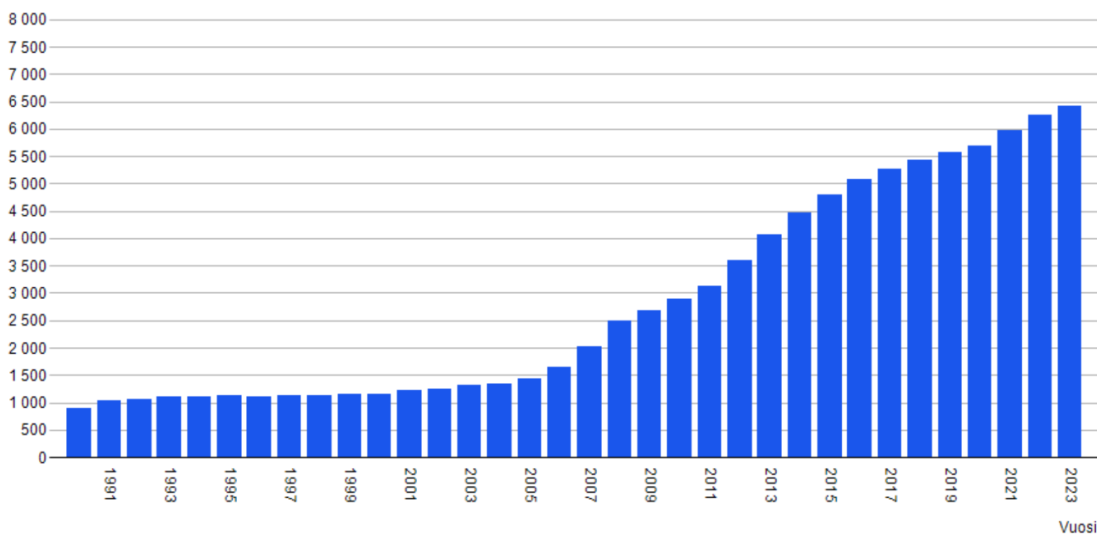
Tilastokeskuksen mukaan puolaa äidinkielenään puhuvien määrä Suomessa oli 1990-luvulla noin 1000 henkilöä ja vuoteen 2023 mennessä puhujien määrä on kasvanut melkein 6500 henkilöön (Tilastokeskus 2024c). Jos verrataan tilastoja kuvissa 2 ja 3 huomataan, että Suomessa on puolaa äidinkielenään puhuvia enemmän kuin Puolan kansalaisia, mikä on ymmärrettävää, sillä puolaa äidinkielenään puhuvat myös puolaisten jälkeläiset, joilla ei ole Puolan kansalaisuutta. Suomessa oli 1990-luvun alussa puolaa puhuvia vajaa 500 henkilöä enemmän kuin Puolan kansalaisia, ja vuoteen 2023 mennessä ero on kasvanut jo yli 1000 henkilöön. (Tilastokeskus 2024b, Tilastokeskus 2024c.)

Väestö kansallisuuden mukaan 1990–2023: Puola



Kuva 2. Puolan kansalaisten määrä Suomessa vuosina 1990–2023 (Lähde: Tilastokeskus 2024b).

Väestö kielen mukaan 1990–2023: puola



Kuva 3. Puolaa äidinkielenään puhuvien määrä Suomessa vuosina 1990–2023 (Lähde: Tilastokeskus 2024c).

Vuoden 2023 tilastojen mukaan Suomessa on 5234 Puolan kansalaista (Tilastokeskus 2024b), joista 1059 henkilöllä on myös Suomen kansalaisuus (Tilastokeskus 2024a). Samana vuonna puolaa äidinkielenään puhuvien määräksi on ilmoitettu 6428 (Tilastokeskus 2024c). Luvuista käy siis ilmi, että puolaa äidinkielenään puhuvat myös sellaiset henkilöt, joilla ei ole Puolan kansalaisuutta.

2.3 Perintökieli

Perintökieli on alun perin Yhdysvalloista peräisin oleva termi, jolla viitattiin muuta kuin englantia puhuvien maahanmuuttajien, alkuperäiskansojen sekä siirtomaan asukkaiden kieliin. Yksilötasolla kieleen tuli olla suvullinen yhteys, jotta sitä voitiin kutsua perintökieleksi. (Fishman 2001: 81.) Perintökielen käsite on levinnyt maailmalle laajempaan käyttöön, mutta monille se on vielä uusi tuttavuus. Tämän vuoksi moniin kieliin on täytynyt luoda uusi erillinen käsite, jotta samasta aiheesta on voitu käydä keskustelua. Perintökielen uuden levinneisyyden myötä myös sen alkuperäistä merkitystä on ollut tarvetta laajentaa, sillä joillekin englannin kielikin voi olla perintökieli.

Kotimaisten kielten keskuksen määritelmän mukaan perintökieli on kieli, jolla on yksilölle suvun historian kautta syntyneitä merkityksiä. Se ei ole yksilön arjessa pääasiallisesti käytetty kieli, mutta sillä on silti merkittävä vaikutus kielelliseen identiteettiin sekä yksilön identiteettiin ylipäänsä. Oma kielitaito ei kuitenkaan vaikuta siihen, kokeeko perintökielen omakseen vai ei. Perintökielenä voi esimerkiksi olla kieli, joka on kulkenut suvun historiassa isovanhempien äidinkielenä, mutta jonka polveutuminen on sittemmin katkennut. (Kotimaisten kielten keskus 2024.)

Suomessa on tunnustettu perintökielen tärkeys. Suomen perustuslain kirjauksen mukaan Suomessa jokaisella on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tämä on tärkeää, sillä kieli on osa kulttuurin säilyttämistä ja siirtämistä seuraavalle sukupolvelle. Perintökieli voi olla yksilön ensimmäinen ja vahvin kieli, jonka hän oppii lapsuudessaan äidinkielenään, kunnes myöhemmin maan valtakieli syrjäyttää perintökielen aseman yksilön elämässä. Äidinkielen voi määritellä monin eri tavoin: se voi olla kieli, jonka yksilö omaksuu ensimmäisenä, osaa parhaiten tai johon hän samaistuu (Opetushallitus 2024). Espoossa oppilaalla on oikeus oman äidinkielen opetukseen, jos hän tai hänen huoltajansa on muuttanut Suomeen ulkomailta tai oppilas on kolmannen sukupolven maahanmuuttaja. Oppilaan tai hänen huoltajansa äidinkielen tulee tässä tapauksessa olla jokin muu kieli kuin suomi tai ruotsi. (Espoo 2024.) Tällä tavoin varmistetaan, että kyseessä on oppilaan perintökieli. Helsingissä ja Vantaalla kriteerit ovat väljemmät ja näissä kaupungeissa tarjotaan myös kielen ylläpito-opetusta, eli suomalainen maahanmuuttajalapsi voi hakea opetukseen ylläpitääkseen kieltä, jonka hän on oppinut ulkomailta (Helsinki 2024, Vantaa 2024). Kielen ei siis

tarvitse olla lapsen perintökieli. Osallistuminen oman äidinkielen opetukseen on vapaaehtoista ja siihen tulee hakea erikseen. Opetushallituksen (2024) tilastojen mukaan puolan kielen opetukseen osallistui vuonna 2022 syksyllä 190 oppilasta, mutta seuraavana keväänä opetuksessa oli enää 171 oppilasta.

2.3.1 Aiempia tutkimuksia puolan kielestä perintökielenä

Yli 15 miljoonalla Puolan ulkopuolella asuvalla ihmisellä on puolaiset sukujuuret, ja heistä moni käyttää puolaa edelleen päivittäisessä elämässään (Romanowski & Seretny 2024a: 70). Kuten kuvasta 1 käy ilmi, puolalaisia on päätynyt asumaan moneen eri maahan. Myöhemmin monet ovat perustaneet perheitä puolalaisen tai muuta kansallista alkuperää olevan kumppanin kanssa, ja eteen on tullut kysymys siitä, millä kielellä omalle lapselle tulisi puhua. Moni vanhempi päätyy puhumaan lapselleen omaa äidinkieltään. Romanowskin ja Seretnyn (2024a: 71) mukaan perintökielenä puola on kuitenkin aliarvostettu, eikä sen suosiota voi verrata esimerkiksi ranskaan tai espanjaan, joita opetetaan laajasti vieraina kielinä ympäri maailman. Puolalaiset saattavat kohdata ulkopuolisten negatiivisia asenteita puolan kieltä kohtaan, mikä taas vaikuttaa perheen kielipolitiikkaan. Moni perhe kokee kuitenkin tärkeäksi opettaa lapsilleen omaa äidinkieltään, vaikka kielen opettaminen ja ylläpitäminen voi olla haastavaa (Gruszczyńska-Thompson 2019, Jakubek-Głąb 2024, Pułaczewska 2021, Romanowski 2021, Romanowski 2022).

Kiinnostus puolan kielen tutkimiseen perintökielenä on lisääntynyt viime vuosikymmenien aikana. Romanowskin ja Seretnyn (2024b) toimittamaan teokseen *Polish as heritage language around the world: selected diaspora communities* on koottu englanninkielisiä artikkeleita puolan kielen tutkimuksesta ympäri maailmaa: Iso-Britanniasta, Saksasta, Ruotsista, Norjasta, Ukrainasta, Yhdysvalloista, Kanadasta, Brasiliasta, Argentiinasta, Pohjois-Afrikasta, Etelä-Afrikasta sekä Australiasta. Puolaa perintökielenä on tutkinut esimerkiksi Gruszczyńska-Thompson (2019), Jakubek-Głąb, (2024) ja Romanowski (2021, 2022). Heidän tutkimuksissaan on keskitytty puolankielisten perheiden kielipolitiikkaan ja siihen, miten vanhemmat opettavat ja ylläpitävät lastensa perintökielen kehitystä. Pułaczewska (2019, 2021) on tutkinut nuorten itsenäistymisen sekä ystävien vaikutusta puolan kielen kehittymiseen. Perintökieli harvemmin kehittyy niin vahvaksi kuin kohdemaan valtakielet (Valdés 2001: 43) ja usein

perintökieli saakin vaikutteita kohdemaan kielistä (Laskowski 1993, Łyskawa ym. 2016).

Suomi on liittynyt Jakubek-Głąbin (2024) tutkimuksen myötä mukaan kansainväliseen puolan kielen perintökielikeskusteluun. Jakubek-Głąb tutki artikkelissaan puolan kielen polveutumista ja ylläpitoa Suomessa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten perheet ovat tekemisissä puolan kielen kanssa ja mitkä tekijät edistävät kielen säilymistä. Tutkimuksen perheillä oli positiivinen asenne puolan kieltä ja sen vaalimista kohtaan, ja he pitivät kielitaitoa tärkeänä voidakseen kommunikoida Puolassa asuvien sukulaistensa kanssa. Puolan kieli oli tärkeä myös kulttuurisen perinnön välittämiseen. Tutkimuksen pohjalta paras tulos kielen oppimiseen saadaan, kun yhdistetään vanhempien panostus, ympäristön tuki sekä lapsen oma kiinnostus kielen oppimiseen. Tarkemman tapaustutkimuksen perusteella kielen opettamista ei tarvitse tehdä tiukalla kurilla vaan kieltä voi oppia myös huolettomammin sisällyttämällä kieltä joka-päiväiseen elämään, mikä vaatii vanhemmilta kuitenkin panostusta ja mielikuvitusta.

Vaikka vanhemmilla on tärkeä rooli lapsen perintökielelle altistamisessa, lapsella on myös merkittävä vastuu siitä, kuinka pitkälle hän kieltä oppii. Lapsuuden kodissa lapsi hyödyntää tarjolla olevia resursseja kielen oppimisen, mutta aikuisiällä yksilö pystyy syventämään kielitaitoaan. Lapsi voi oppia puhumaan sujuvasti kieltä kotonaan, mutta pelkkä kotona puhuminen ilman erillistä opetusta ja oppimista voi rajoittaa kielitaidon kehittymistä. Usein lapsella voi olla haasteita esimerkiksi kirjoittamisessa tai muodollisen kielen puhumisessa (Gruszczyńska-Thompson 2019: 587, Jakubek-Głąb 2024: 10, Wolski-Moskoff 2018).

Aikuisiällä perintökielen puhuja saattaa tuntea tarvetta kielen lisäopiskeluun. Tutkimusten (Kagan 2009: 43, Seretny & Lipińska 2016: 188–191) mukaan perintökielestä riippumatta motivaatio ja syyt perintökielen opiskeluun ovat samankaltaisia: halu parantaa ja ylläpitää omaa kielitaitoa, parempi perintökulttuurin tuntemus sekä mahdollisuus parempaan kommunikaatioon ulkomailla asuvien sukulaisten kanssa. Perintökielen opettamisessa opiskelijoiden suuretkin eroavaisuudet kielitaustassa ja taitotasossa voivat aiheuttaa haasteita perintökielen opettajalle (Seretny & Lipińska 2016: 182–183). Opettajan pitäisi olla tietoinen näistä eroista ja hänen tulisi suunnitella tunnit ja opetusmateriaalit opiskelijoiden kielitaitotason mukaisesti. Opiskelijat voivat kuitenkin hävetä omaa tasoansa ja piilottaa kieliosaamistaan, jolloin opettajan on

vaikea tarjota oikean tasoista opetusta. Haasteena voi olla myös resurssit: opettajan aika ei riitä yksilölliseen opettamiseen, sillä tunneilla on myös muita opiskelijoita, jotka pitää ottaa huomioon.

2.4 Identiteetti

Taylorin (1989: 27) mukaan identiteetillä pyritään vastaamaan kysymykseen ”kuka minä olen?”. Hassinen (2005: 65) taas kirjoittaa, että identiteetillä pyritään löytämään vastaus kysymykseen ”miltä minusta tuntuu?”. Vihreälehdon (2024) mukaan identiteetillä tarkoitetaan käsitystä omasta itsestä eli ihmisen omakuvaa, jonka muodostumiseen vaikuttaa esimerkiksi sukupuoli, ikä, etnisyys, kansallisuus sekä uskonto. Kaikkonen (2004: 65–66) kuvaa identiteettiä ryhmiin identifioitumisen käsitteenä tarkastelemalla, miten yksilö samaistuu eri ryhmiin, yhteisön päämääriin ja arvoihin sekä yhteisössä käyttäytymiseen. Identiteetin muodostumiseen vaikuttavat yksilön tekemät valinnat ja painotukset, eli se mitä hän pitää itselleen tärkeänä. Identiteetti ei ole vain tietoisten valintojen tulosta, vaan se kehittyy yhteiskunnan ja lähiyhteisöjen vaikutusten raameissa. Vihreälehto (2024) kutsuu ryhmään kuulumisen tunnetta tarkentavasti kulttuuri-identiteetiksi, joka muovautuu ja kehittyy koko elämän ajan. Se ei ole koskaan valmis. Identiteettiryhmässä käyttäytyään samoin, puhutaan samaa kieltä ja sen jäsenillä on yhteinen arvopohja, menneisyys ja yhteiset traditiot.

Lee (2002:117) on tarkastellut tutkimuksessaan kulttuuri-identiteetin ja perintökielen ylläpitoa Yhdysvalloissa toisen sukupolven korealaisten keskuudessa. Vastausten perusteella perintökielen taito on yhteydessä siihen, kuinka vahvana yksilö kokee kaksikulttuurisen identiteetin. Vastauksissa perintökielen tärkeys tunnistettiin, mutta kielitaidon säilymiselle odotettiin ympäristön ja yhteiskunnan tukea. Tuloksista ilmeni, että vastaajat olivat onnistuneet muovaamaan itselleen kaksikulttuurisen identiteetin, jossa näkyi piirteitä sekä korealaisesta että amerikkalaisesta kulttuurista. Tutkimuksen perusteella identiteettiä ei tarvitse sitoa pelkästään yhteen kulttuuriin, vaan vaikutteita voi ottaa useammasta kulttuurista ja kokonaisuutta voi muovata itselleen sopivaksi. Ei ole olemassa vain yhtä identiteettiä, mikä yksilön pitäisi valita ja lyödä lukkoon, vaan identiteetti on ympäristön ja yksilön kokemusten siivittämässä jatkuvassa muutoksessa läpi elämän.

Identiteetin määritelmiä on useita, mutta kaikissa niissä on keskiössä henkilö itse. Oman tarkasteluni näkökulmasta identiteetti on tuntemus, jonka yksilö määrittää

viime kädessä itse. Identiteetti ei kuitenkaan ole staattinen käsite, vaan se on monien sisäisten ja ulkoisten tekijöiden yhteissumma, minkä vuoksi se on myös jatkuvassa muutoksessa.

3 MENETELMÄT JA AINEISTON KERUU

Tässä luvussa kerron tutkimusmenetelmistä, joita olen hyödyntänyt tutkielmani aineistonkeruuta varten. Nämä menetelmät ovat kyselytutkimus ja haastattelututkimus. Käsittelem näitä menetelmiä ensin yleisellä tasolla, ja sitten paneudun yksityiskohtaisemmin oman tutkielmani aineistonkeruuseen. Luvun lopussa pohdin tutkielmani eettisiä ulottuvuuksia.

3.1 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen menetelmä, jonka avulla voidaan tutkia, mitä ihmiset ajattelevat, tietävät, tekevät tai kokevat. Tutkimusta varten laaditaan kyselylomake, sitten lomakkeella kerätty aineisto analysoidaan. Kyselytutkimuksen avulla voidaan saada tutkitusta aiheesta uutta tietoa, jota ei välttämättä saavutetaisi muilla keinoin (Vanhatalo & Vehkalahti 2020: 240–241). Menetelmään liittyy myös heikkouksia, sillä määrällisellä kyselyllä tuotettu aineisto saattaa jäädä pinnalliseksi. Sen puitteissa ei ole esimerkiksi mahdollista varmistaa, että kyselyyn vastaamiseen on suhtauduttu riittävällä vakavuudella ja huolella. On myös mahdollista, että kysymyksille annetut vastausvaihtoehdot eivät ole vastaajien näkökulmasta onnistuneita. Myös muun muassa vastaajakato on kyselytutkimuksissa esiintyvä ongelma. (Hirsjärvi ym. 2009: 195.)

Omassa kyselyssäni pyrin ottamaan kyselytutkimuksen ongelmat huomioon tekemällä mahdollisimman suoraviivaisen ja helposti lähestyttävän kyselyn. En laatinut kyselyyn lainkaan avoimia kysymyksiä, vaan kaikki kysymykset olivat monivalintakysymyksiä. Toisaalta joihinkin kysymyksiin vastaajien oli mahdollista jättää vapaasti muotoiltu vastaus erillisen muu-kohdan alle, jos valmiiksi annetuista vastauksista ei löytynyt kukaan sopivaa vaihtoehtoa. Kysely oli melko lyhyt ja aika-arvio kyselyn täyttämiseen oli ilmoitettu ennalta. Ennen kyselyn julkaisemista, sen täytti tutkimuksen kohderyhmään sopiva henkilö, jonka avustuksella varmistin, että kysymykset olivat helposti ymmärrettävissä.

3.2 Haastattelututkimus

Haastattelututkimus tarkoittaa sellaista aineiston keruutapaa, jossa tallennetaan puheaineistoa kasvokkain. Haastatteluiden eri lajit voidaan ryhmitellä sen mukaan,

kuinka tarkkaan kysymykset on muotoiltu ja lyöty lukkoon ennen haastattelua. Haastattelussa saatetaan myös antaa valmiit vastausvaihtoehdot, ja kysymysten järjestys voi olla ennalta määrätty. Näiden yksityiskohtien perusteella haastattelututkimusten lajit voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään: strukturoidut, puolistrukturoidut ja strukturoimattomat haastattelut. (Kurki & Mustanoja 2020: 275–276.)

Strukturoidussa haastattelussa kysymykset ja jopa vastausvaihtoehdot on muotoiltu ennalta. Kysymysten järjestys on myös tarkkaan määrätty, jotta haastattelija vaikuttaisi mahdollisimman vähän haastateltavan vastauksiin. Strukturoimaton haastattelu taas muistuttaa enemmän vapaamuotoista keskustelua. Tällainen haastattelu ei etene täysin kysymys-vastaus-parien mukaisesti vaan haastattelun molemmat osapuolet voivat vaikuttaa haastattelun kulkuun ja nostaa esille haastattelutilanteessa mieleen tulevia asioita. Strukturoimattoman haastattelun tarkoituksena on pyrkiä luonnollisuuteen ja keskustelullisuuteen, jotta haastateltava voisi kertoa vapaasti omista kokemuksistaan, tuntemuksistaan, muistoistaan, mielipiteistään ja perusteluistaan. Jokaisessa haastattelussa teema ja haastattelutilanne on kuitenkin etukäteen sovittu ja määritelty ennalta, joten strukturoimatonkaan haastattelu ei ole koskaan täysin muodoton tai rakenteeton. Puolistrukturoitu haastattelu asettuu strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastoon. (emt.: 275–276.)

Tutkielmassani käytin puolistrukturoitua haastattelua. Muotoilin haastatteluja varten valmiita kysymyksiä, jotka esitin kaikille haastateltaville samassa järjestyksessä. Vastakun olin esittänyt kaikki ennalta suunnittelemani kysymykset, kysyin mahdollisia tarkentavia kysymyksiä. Tämä mahdollisti haastattelurakenteen pysymisen melko samanlaisena kaikissa haastatteluissa, mikä helpotti myös haastatteluitten litterointia. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa vapaamman keskustelun ilman että haastattelutilanteissa kuitenkaan irtaannutaan ennalta määrättyistä teemoista.

3.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksessani kohderyhmänä on Suomessa tutkimuksen hetkellä asuneet henkilöt, joilla on perintökielenään puolan kieli. Lisäksi tutkimukseen osallistuneiden on täytynt joko syntyä Suomessa tai heidän on tullut muuttaa Suomeen ennen täysi-ikäistymistään. Tutkimuksesta rajattiin pois aikuisiällä Suomeen tulleet henkilöt, sillä tarkoituksenani on ollut tutkia vain niitä, joille puolasta on muodostunut perintökieli.

Kyselytutkimuksen aineiston keräsin Google Forms -kyselylomakkeen avulla. Kyselyyn oli mahdollista vastata helmikuussa 2024 sähköisesti. Pääasialliset jakelukanavani kyselykutsuille olivat Suomessa toimivat Suomi-Puola -yhdistykset. Suomi-Puola yhdistysten liiton mukaan (kevät 2024) liitolla on Suomessa 21 paikallisyhdistystä, mutta osa liiton nettisivuilla olevista yhteystiedoista ei ollut ajan tasalla. Suurin osa yhdistyksistä, joihin otin yhteyttä, joko tekstiviestitse tai sähköpostilla, ei vastannut. Muutamasta yhdistyksestä vastattiin ja kerrottiin yhdistyksen olevan tällä hetkellä epäaktiivinen. Yksi yhdistys ilmaisi kiinnostuksensa vasta paljon myöhemmin, jolloin olin jo ehtinyt sulkea kyselyn. Helsingin, Vantaan, Turun ja Mikkelin yhdistysten jäsenille lähetin kyselyn sähköpostitse. Lahden ja Jyväskylän yhdistyksiin otin yhteyttä Facebookin kautta ja jätin kyselylinkin yhdistysten kanaville. Lähetin kyselyn myös muutamalle yksityishenkilölle. Lisäksi vein Helsingissä olevan katolisen Pyhän Marian seurakunnan ilmoitustaululle tiedotteen tutkimuksesta, sillä seurakunnassa järjestetään joka sunnuntai puolankielinen messu, ja toivoin saavani myös sitä kautta vastauksia kyselyyni.

Laatimani kysely sisälsi neljätoista kysymystä. Määritin kyselyssä kaikki vastaukset pakollisiksi, joten jokaiseen kysymykseen piti vastata ennen kuin pystyi siirtymään kyselyssä eteenpäin. Mihinkään kysymykseen ei siis voinut jättää vahingossa vastaamatta. Avoimia kysymyksiä ei ollut kyselyssä lainkaan, jotta kysely pysyi mahdollisimman helposti lähestyttävänä ja suoraviivaisena. Osaan kysymyksistä pystyi vastatessa valitsemaan vain yhden vastausvaihtoehdon ja osassa oli mahdollista valita samanaikaisesti useampia eri vastausvaihtoehtoja. Monissa kohdissa oli mahdollista antaa valmiiksi annettujen vastausten lisäksi myös oma vapaasti muotoiltu vastaus. Vastajilla oli noin viikko aikaa vastata kyselyyn, jonka suljin 29.2.2024.

Kyselyyn vastanneiden oli mahdollista ilmaista kiinnostuksensa osallistua haastattelututkimukseen jättämällä yhteystietonsa erillisen linkin kautta löytyvään lomakkeeseen. Yhteystietolomakkeen erotin kyselylomakkeesta, jotta kyselyn vastaukset eivät olisi yhdistettävissä suoraan haastateltavien tietoihin, ja näin kyselyvastaukset pysyivät anonyymeinä. Haastattelut pidin pääosin Zoomin kautta, mikä mahdollisti haastattelun, vaikka haastateltava ei asuisikaan pääkaupunkiseudulla. Zoomissa haastattelut oli myös mahdollista tallentaa, ja hyödynsinkin tätä ominaisuutta. Haastattelut suoritin puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastattelukysymyksiä oli seitsemän, ja ne liittyivät perintökieleen ja -kulttuuriin sekä identiteettiin.

Haastatteluiden alussa esittelin itseni ja kerroin, että haastattelu on osa maisterin tutkielmaani. Lisäksi varmistin, että haastateltavat tiesivät, että keskustelu nauhoitetaan. Kerroin aineiston säilyttämisestä ja sen tuhoamisesta tutkimuksen valmistuttua. Esitin haastateltaville kysymyksiä heidän taustastaan (sukupuoli, ikä, sukukytkös perintökielen) ennen varsinaisiin haastattelukysymyksiin siirtymistä. Valmiit haastattelut litteroin, jotta aineistoa olisi helpompi analysoida.

3.4 Tutkimusetiikka

Tutkimusta tehdessä on tärkeää suojella vastaajien yksityisyyttä, joten kyselyn vastaukset ja haastatteluista poimitut lainaukset eivät saa olla yhdistettävissä vastaajiin. Tutkielmani kysely toteutettiin sähköisesti ja siihen vastattiin täysin anonymisti. Henkilötietoja kuten nimeä ja sähköpostiosoitetta ei vaadittu kyselyyn vastaamiseen. Tämän vuoksi en kuitenkaan voinut varmistaa, että yksittäinen vastaaja vastasi kyselyyn vain kerran. Vastausvaihtoehdot pyrin muotoilemaan niin, että vastaajat eivät olisi niiden pohjalta yksilöitävissä. Kyselyyn vastaamisen jälkeen vastaajia pyydettiin vielä halutessaan jättämään yhteystietonsa haastattelua varten, mikä oli täysin vapaaehtoista. Tätä varten olin luonut erillisen lomakkeen, johon vastaaja pystyi jättämään oman sähköpostiosoitteensa. Tällä tavoin varmistin, että sähköpostiosoite ei ole yhdistettävissä kyselyn vastauksien kanssa ja kaikki kyselyn vastaajat pysyivät anonymeinä myös minulle. Haastatteluaineistoa purkaessani minun piti lisäksi varmistaa, että haastatteluotteet, joita käytän tutkielmassani, eivät paljasta liikaa tietoa haastateltavien elämästä, jotta anonymiteetti säilyy. Varmistin, että haastatteluotteista ei paljastu haastateltavien tai heidän läheistensä nimiä tai asuinpaikkoja. Tutkielman valmistuttua kaikki tutkimusta varten kerätty aineisto tuhoetaan. Tämä tarkoittaa siis kyselytutkimuksen vastauksia, haastattelutallenteita sekä niistä litteroituja tekstejä.

4 AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin keräämäni tutkimusaineistoa. Ensin käyn läpi kyselytutkimuksen tulokset, minkä jälkeen siirryn haastattelututkimuksen aineiston analysointiin. Haastatteluaineiston käsittelyn yhteydessä esitän myös otteita haastatteluista. Suunnittelin kyselyn ja haastatteluiden kysymykset kolmen pääteeman – perintökielen, -kulttuurin ja identiteetin – ympärille. Varsinkin haastattelututkimuksessa ja sen analyysissä teemat alkavat sekoittua keskenään, eikä niitä voi aina rajata ja pitää toisistaan erillisinä. Kyselytutkimuksen analyysi toimii yleisluonteisempana tarkasteluna. Kyselyn vastausten analyysissä erityisen tärkeässä osassa on se, onko sukukytöksillä vaikutusta siihen, miten puola kieli on läsnä vastaajien elämässä.

Haastattelututkimuksen analyysissä syvennyttään tutkimuskysymysten selvittämiseen. Haastatteluaineiston osalta analyysi jakautuu kolmeen pääosioon: perintökieli osana elämää, perintökulttuuri ja puolalainen tausta ja identiteetti. Aloitan analyysin tarkastelemalla, millaisessa osassa perintökieli on haastateltavien elämässä. Ensimmäinen osio jakautuu seuraaviin alalukuihin: perintökielen käyttö, kielen haasteet ja tyytyväisyys omaan kielitaitoon. Osio rakentuu noudattaen suunnittelemaani kysymysrunkoa.

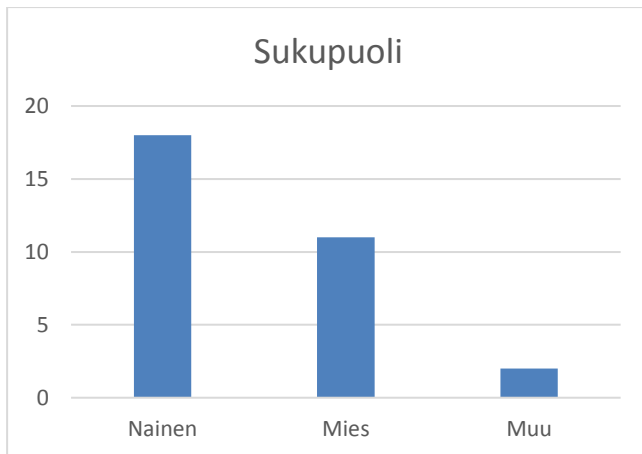
Perintökulttuurin tarkastelussa taas pääosissa ovat aineistosta tehdyt poiminnat. Tämä osio jakautuu kolmeen alalukuun: katolinen kirkko, puolalaiset tavat ja perhekeskeisyys. Näistä aiheista en esittänyt erillisiä kysymyksiä, vaan haastateltavat ottivat ne esiin kysyessäni yleisemmin perintökulttuurista ja puolalaisuudesta.

Puolalaisen taustan ja identiteetin analyysi on jaettu neljään alakategoriaan: lapsuuden kokemukset, suhde perintökieleen, perintökielen ja -kulttuurin ylläpitäminen sekä perintökielen polveutuminen ja siirtyminen seuraavalle sukupolvelle. Identiteettiosion rakenne perustuu osin suunnittelemaani kysymyksenasetteluun ja osin haastatteluaineistosta tehtyihin poimintoihin. Osiossa tulee erityisen selväksi se, että kieltä, kulttuuria ja identiteettiä ei voi tutkia toisistaan täysin erillisinä teemoina, vaan alkuperäiset karkeat jaottelut sekoittuvat analyysin edetessä.

4.1 Kyselytutkimus

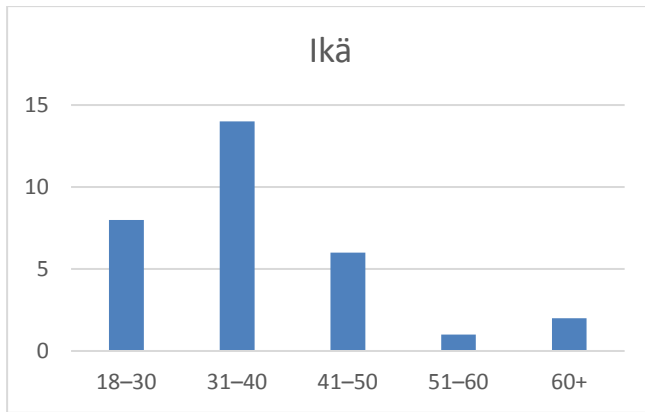
Kyselyyn vastasi 33 Suomessa asuvaa henkilöä, joista lopulliseen analyysiini hyväksyin 31 henkilön vastaukset. Yhden henkilön vastaukset päädyin hylkäämään, sillä

vastaajalla ei ollut sukukytköksiä puolan kieleen. Toisen vastaajan vastaukset hylkäsin, koska hän oli muuttanut Suomeen yli 16-vuotiaana ja hänen molemmat vanhempansa olivat puolalaisia, minkä perusteella päätin, että puolan kieli oli henkilön äidinkieli eikä perintökieli. Nämä kaksi vastaajaa eivät sopineet kohderyhmääni. Tutkimuksessa analysoin vastauksia 31 henkilöltä, joista 18 oli naisia ja 11 miehiä. Kaksi vastaajaa valitsi sukupuolen osalta muu-vastausvaihtoehdon. (Taulukko 1.)



Taulukko 1. Vastaajien sukupuolet.

Vastaajia kertyi kaikista ikäluokista, mutta vastaajien iät painottuivat alle 50-vuotiaisiin, joita oli 90 % vastaajista eli 28 henkilöä. Vain kolme vastaajaa kuului tätä vanhempiin ikäluokkiin. Vastaajista 14 henkilöä oli 31–40-vuotiaita, mikä vastaa noin puolta kyselyyn vastanneiden määrästä. Kahdeksan vastaajista oli 18–30-vuotiaita ja 6 vastaajista kuului ikäluokkaan 41–50-vuotiaat. (Taulukko 2.) Kyselyn vastausvaihtoehdoissa ikäryhmiä ei jaettu täysin tasaisesti ikävuosien määrän mukaan, vaan alimmassa ikäluokassa oli 13 vuoden ikähaarukka, keskimmaisissä 10 vuoden haarukka, ja ylimpään kuuluivat kaikki yli 60-vuotiaat. Ikä voi olla sidoksissa siihen, kuinka aktiivisesti henkilö käyttää tietokonetta päivittäisten asioiden hoitamiseen ja oli näin tavoitettavissa kyselyä varten. On siis mahdollista, että kysely ei tavoittanut vanhempia kohderyhmiä hyvin, minkä vuoksi vanhimmasta ikäryhmästä saatiin vain vähän vastaajia.



Taulukko 2. Vastaajien iät ikäryhmittäin.

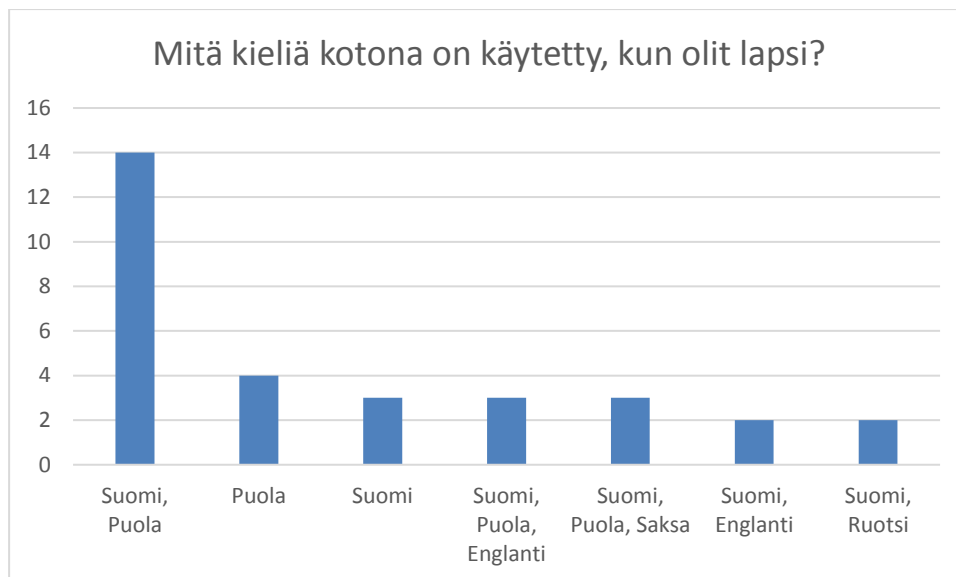


Taulukko 3. Vastaajien perhekytkökset puolan kieleen. Tässä taulukossa näkyy vastaajien lähin sukulainen, joka on puolalainen.

Yli kaksi kolmasosaa vastaajista (22) ilmoitti vain toisen vanhemmistaan olevan puolalainen. Kyselyssä ei selvitetty mahdollisen ei-puolalaisen vanhemman kansallisuutta tai juuria. Kyselyssä perusoletuksena oli, että jokaisella vastaajalla on puola perintökielenä ja hän on kasvanut Suomessa. Muihin kuin puolan kieleen ei kyselyssä kiinnitetty huomiota, mutta tietenkin vastaajien piti osata suomea, sillä kysely oli laadittu vain suomeksi. Viisi henkilöä vastasi vähintään yhden isovanhemmistaan olevan puolalainen, kun taas neljälle vastaajalle molemmat vanhemmat olivat puolalaisia. (Taulukko 3.)

Viisi vastaajista ei ollut syntynyt Suomessa, ja heiltä kysyttiin erikseen, minkä ikäisinä he olivat tulleet Suomeen. Kolme vastaajista oli tullut Suomeen alle kouluikäisinä ja kaksi vastaajista alakouluikäisinä. En kuitenkaan selvittänyt tarkemmin, missä maassa

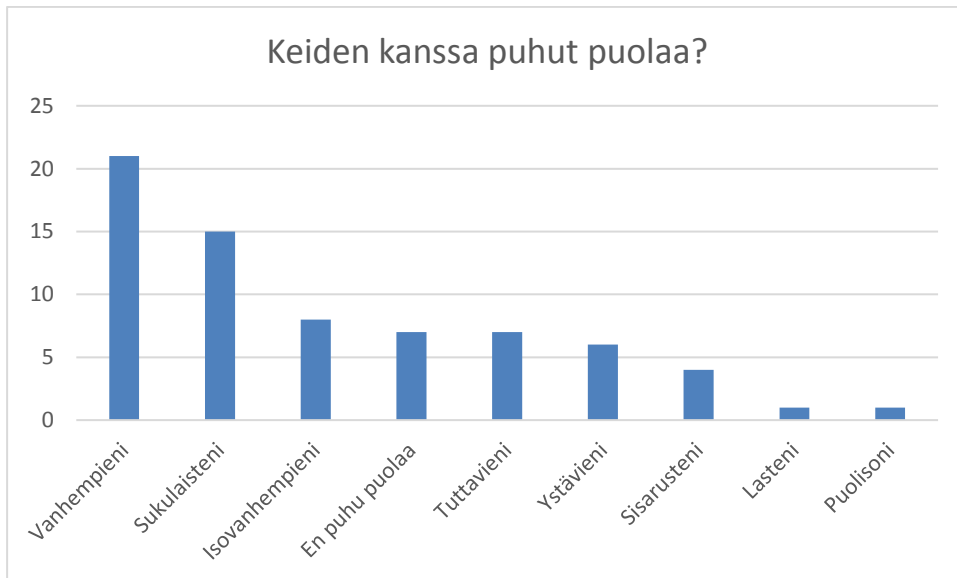
vastaajat asuivat ennen Suomeen muuttoaan. Yleisesti voidaan joka tapauksessa olettaa, että jos lapsi viettää ensimmäiset vuotensa Puolassa perintökielen ympäröimänä, hänen puolan kielen taitonsa on jo valmiiksi hyvä ennen Suomeen muuttoa. Toisaalta, jos lapsi on kasvanut muussa maassa kuin Puolassa, on hän altistunut muulle kuin puolan kielelle, minkä vuoksi puolan kielen osaaminen ei välttämättä ole hänelle tärkeää.



Taulukko 4. Vastaajien kotona käytetyt kielet.

Taulukossa 4 näkyy, mitä kieliyhdistelmiä vastaajien kodeissa on puhuttu lapsena. Melkein puolet vastaajista (14) ilmoitti kotikielikseen sekä suomen että puolan kielen. Vain noin neljäsosalla vastaajista (7) kotona oli käytetty vain joko puolaa (4) tai suomea (3). Jopa 18 vastaajaa kasvoi kaksikielisinä, ja näistä jokaisella oli toisena kielenä suomi ja toisena puola (14), englantia (2) tai ruotsia (2). Vastauksista kävi myös ilmi, että seitsemän vastaajan lapsuudenkodissa ei puhuttu ollenkaan puolaa. Kuusi vastaajista kasvoi kolmikielisinä. Näistä kolmella kotikielinenä olivat suomi, puola ja englantia ja kolmella muulla suomi, puola ja saksa. Kaikilla vastaajilla, joiden molemmat vanhemmat olivat puolalaisia, oli kotikielinenä pelkästään puolan kieli. Toisin sanoen heillä sukukytkös puolan kieleen oli erittäin läheinen. Kaukaisen sukukytköksen vastaajia eli niitä, joiden kotona puhuttiin vain suomea, ja joilla oli vain vähintään yksi puolalainen isovanhempi, oli kaksi. Heillä kotikielinenä oli pelkästään suomi. Toisella vastaajista toinen vanhempi oli puolalainen, mutta silti hänen kotikielinenä oli pelkästään suomen kieli. Vastauksista käy ilmi, että suurimmalla osalla vastaajista on ollut suomi

kotikielenä, sillä jopa 27 vastaajan kotona puhuttiin suomea. Toisaalta melkein yhtä monen vastaajan (24) kodissa puhuttiin puolaa.



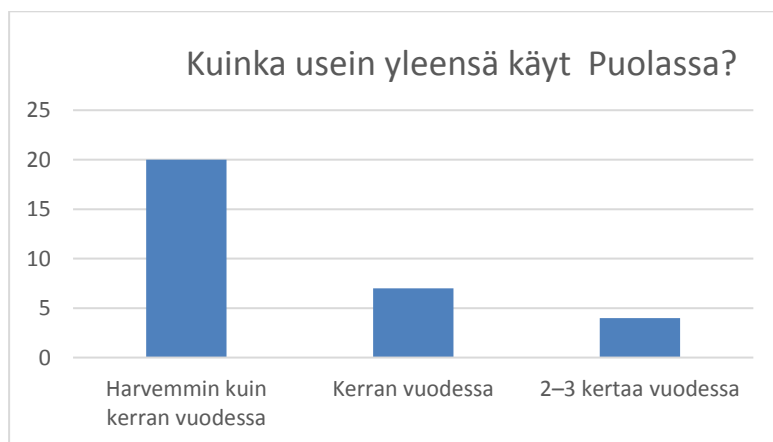
Taulukko 5. Eriteltyinä henkilöt, joiden kanssa vastaajat puhuvat puolaa.

Taulukossa 5 näkyy, keiden kanssa vastaajat ovat puhuneet puolaa. Vastausvaihtoehdot tarjosin monikossa, vaikka oletinkin, että monien kohdalla vain toinen vanhemmista puhuu puolaa. Vastaajien yksityisyyden suojaamiseksi en kokenut tarpeelliseksi tarjota erikseen sekä yksiköllisiä että monikollisia muotoja vastausvaihtoehdoissa. Tähän kysymykseen vastaajien oli mahdollista lisätä myös oma vapaamuotoinen vastauksensa, minkä vuoksi taulukkoon tulivat lisäksi puoliso- ja lapsikategoriat, joita en ollut alun perin lisännyt kyselyyn, mutta jotka olisivat voineet kerätä osumia useammiltakin vastaajilta. Vastauksissa joka tapauksessa painottuu se, että vastaajat ovat puhuneet puolaa pääasiassa omien perheenjäsentensä ja sukulaistensa kanssa. Ystäviä tai tuttavioita, joiden kanssa vastaajat olisivat puhuneet puolaa, ei valittu monessakaan vastauksessa.

Vastaajista yli puolet (21) on puhunut edelleen vanhempiensa kanssa puolaa ja 15 henkilöä käyttää puolaa sukulaistensa kanssa. Noin neljäsosa (8) on puhunut puolaa myös isovanhempiensa kanssa, kun taas sisarustensa kanssa sitä on käyttänyt vain neljä vastaajaa. Etenkin sukulaisuussuhteiden osalta on hyvä ottaa huomioon vastaajien ikä ja tausta, sillä kaikilla vastaajilla ei ollut välttämättä enää elossa olevia vanhempia tai isovanhempia. Toisaalta se, että vastaaja ei puhu puolaa sisarustensa kanssa, ei tarkoita välttämättä sitä, että hänellä ei ole sisaruksia, vaan että sisarusten kanssa käytetään

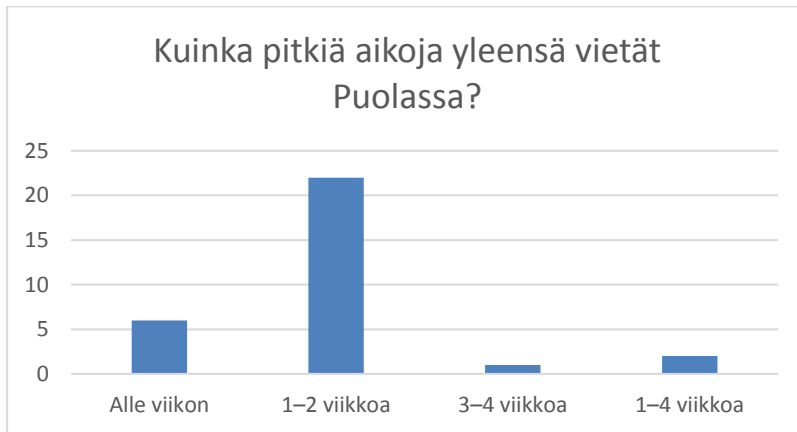
suomea tai muuta kieltä. Vain yksi vastaajista oli lisännyt erikseen, että puhuu puolisonsa kanssa puolaa ja yksi lisäsi, että puhuu puolaa lastensa kanssa. Vastaajat ovat käyttäneet puolaa myös perhepiirin ulkopuolella, sillä seitsemän vastaajista oli maininnut, että puhuu puolaa tuttaviansa kanssa, ja kuusi puhuu puolaa ystäviensä kanssa. Seitsemän vastaajista ei kyselyn mukaan puhu ollenkaan puolaa. (Taulukko 5.) Kuitenkin yksi näistä vastaajista vastasi puhuvansa puolaa vanhempiansa kanssa. Vaikka vastaaja käyttääkin puolaa vanhempiansa kanssa kommunikointiin, voi hän silti kokea kielitaitonsa riittämättömäksi vastatakseen, että puhuu puolaa.

Halusin selvittää, kuinka usein vastaajat käyvät Puolassa, sillä vanhempien tai isovanhempien kotimaassa käyminen on yksi tapa ylläpitää ja vahvistaa sukulaissuhteita, mutta se on myös tapa ylläpitää perintökieltä ja tutustua paremmin puolalaiseen kulttuuriin (Connaughton-Crean & Ó Duidhir 2024: 11–12). Jokainen vastaajista on käynyt ainakin kerran Puolassa, sillä kukaan vastaajista ei valinnut ”en ole käynyt ikinä Puolassa” –vastausvaihtoehtoa. Yli puolet vastaajista (20) käy harvemmin kuin kerran vuodessa. Seitsemän vastaajista käy Puolassa kerran vuodessa ja neljä vastaajista 2–3 kertaa vuodessa. (Taulukko 6.)



Taulukko 6. Kuinka usein vastaaja käy Puolassa.

Suurin osa vastaajista (22) on viettänyt Puolassa yleensä 1–2 viikkoa kerrallaan. Kuusi vastaajista on viettänyt aikaa siellä alle viikon. Vain yksi oli vastannut viipyvänsä Puolassa 3–4 viikkoa yhteen menoon. Toisaalta kaksi vastaajaa oli kirjoittanut erikseen, että he viettävät Puolassa 1–4 viikkoa. (Taulukko 7.) Kyselyn mukaan kukaan ei oleskele Puolassa 1–3 kuukautta, mikä oli yksi annetuista vastausvaihtoehdoista, tai tätä pidempiäkään aikoja.

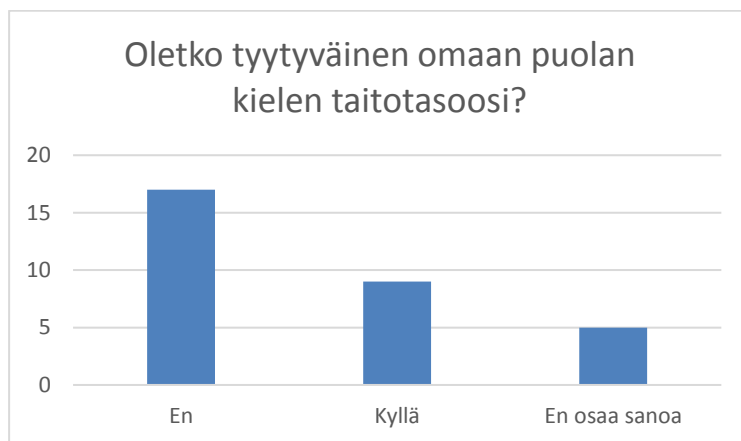


Taulukko 7. Vastaajien Puolassa viettämä aika.

Taulukossa 8 näkyy, että melkein puolet vastaajista (13) oli opiskellut koulussa puolaa. Monet kaupungit tarjoavat oman äidinkielen tunteja, jos kieli löytyy kaupungin opetuksen kielitarjonnasta. Esimerkiksi Espoossa (2024) ja Helsingissä (2024) valikoimasta löytyy jopa 50 kieltä, kun taas Vantaa (2024) tarjoaa oman äidinkielen opetusta 30 kielen osalta. Pienemmillä paikkakunnilla ei välttämättä ole resursseja näin laajan kielivalikoiman opetukseen. Taulukosta 8 näkyy, että noin kolmannes vastaajista (10) on opiskellut puolan kieltä itsenäisesti. Kahdeksan vastaajista ei ole opiskellut ikinä puolaa. Neljä vastaajista on käynyt kesäkursseilla ja pari vastaajista on hyödyntänyt työväenopiston kurssitarjontaa. Muutama vastaaja halusi lisätä oman vaihtoehtonsa ja lisävastauksiksi tulivat kotikieli, yliopisto sekä yksityistunnit. Pari vastaajaa on opiskellut yliopistossa puolaa ja yksi on ottanut yksityistunteja puolan kielen opiskelua varten. Kaksi vastaajaa halusi mainita erikseen opiskelun osalta, että puola oli heidän kotikielensä. Vastauksista ilmenee, että perintökielen puhujilla on motivaatio oppia kieltä. Vastaava huomio on tehty myös muissa perintökielen tutkimuksissa, joissa tutkitaan perintökielen opiskelijoiden syitä kielen opiskeluun (Kagan 2009, Seretny & Lipińska 2016).

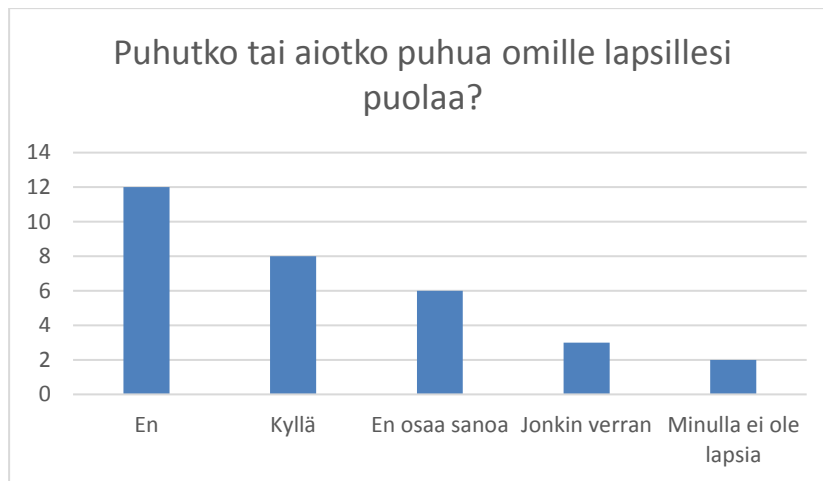


Taulukko 8. Missä vastaajat ovat opiskelleet puolaa.



Taulukko 9. Vastaajien tyytyväisyys omaan puolan kielen taitoonsa.

Suurin osa vastaajista (17) ei ollut tyytyväisiä puolan kielitaitoonsa. Viisi vastaajista ei osannut sanoa, ovatko he tyytyväisiä omaan kielitaitoonsa. Yhdeksän vastaajista oli tyytyväisiä omaan kielitaitoonsa. (Taulukko 9.) Omaan kielitaitoon voi olla tyytyväinen, vaikka kielitaito ei olisikaan täydellinen. Toisaalta yksilö voi ajatella, että kieltä pitäisi osata vielä paremmin, vaikka osaa sitä jo hyvin ja jopa paremmin kuin joku, joka on tyytyväinen kielitaitoonsa. Tarkemman aineiston analyysin myötä selvisi, että yksi vastaajista oli täysin tyytyväinen puolan kielen taitoonsa, vaikka hän ei puhunut ollenkaan puolaa. Hänelle puolan kielen osaaminen ei ollut oleellista, minkä vuoksi hän oli tyytyväinen omaan kielentasoonsa.



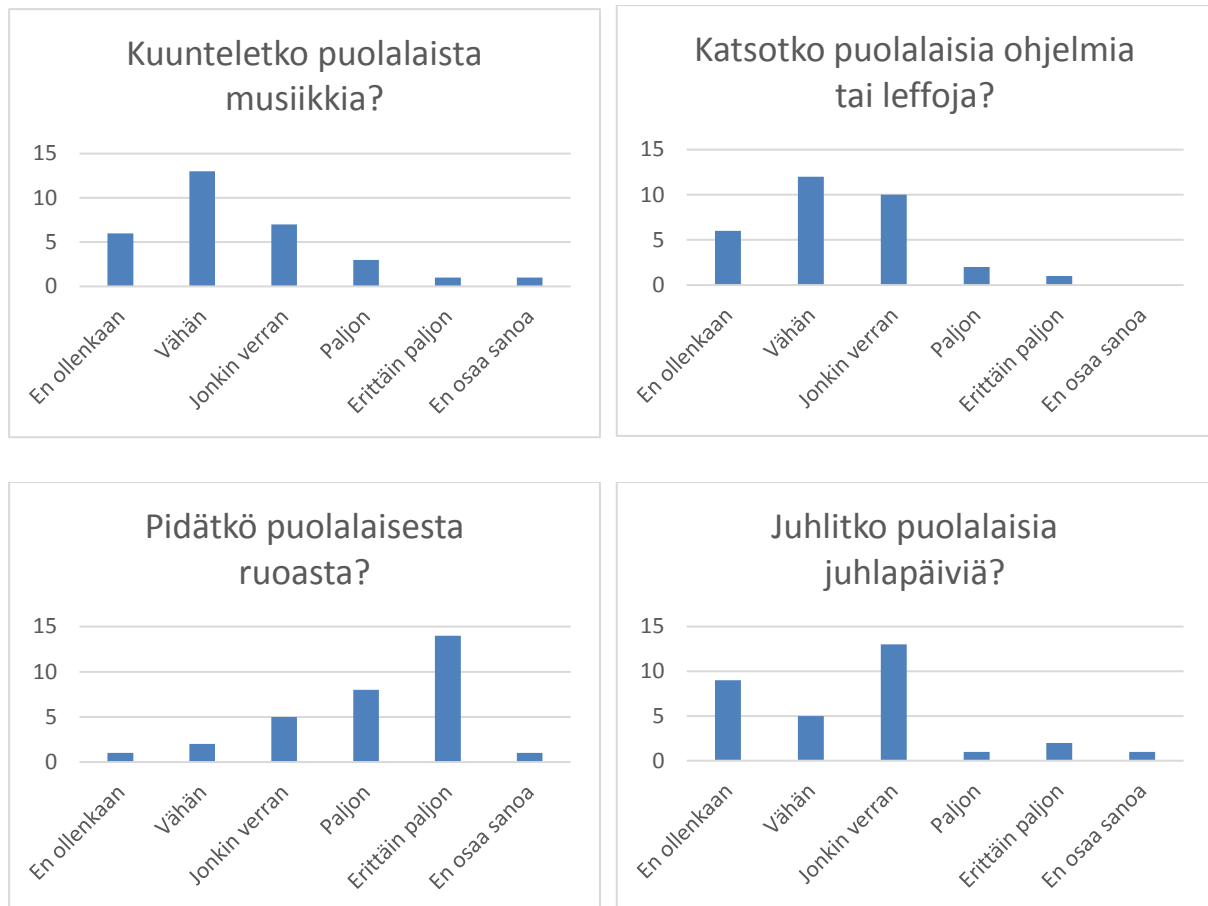
Taulukko 10. Puolan kielen puhuminen omille lapsille

Kysymys puolan kielen puhumisesta omille lapsille oli muotoiltu hankalasti, sillä siinä ei otettu huomioon, onko vastaajalla jo omia lapsia vai ei. Kysymyksessä huomioon ei otettu myöskään sitä, että vastaaja on voinut yrittää puhua lastensa kanssa puolaa, mutta myöhemmin lakannut yrittämästä. Lisäksi kysymyksessä ei huomioitu vastaajia, jotka eivät puhu puolaa. Valmiit vastausvaihtoehdot kysymykseen olivat vain ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa” olin lisännyt kyselyyn siltä varalta, että vastaaja ei ollut tehnyt päätöstä sen suhteen, tuleeko opettamaan lapsilleen puolaa vai ei. Vastausvaihtoehdot olisi pitänyt muotoilla kattavammin, jotta ne olisivat tavoittaneet myös vähäisen puhumisen tai puhumisesta luopumisen. Nämä vaihtoehdot olisivat voineet saada merkittävästi osumia vastaajilta, sillä nytkin ne nousivat vastaustaulukkoon vastaajien vapaasti kirjoittamien vastausten kautta.

Reilu kolmannes vastaajista (12) ei ole puhunut tai aikonut puhua lapsilleen puolaa. Kuusi vastaajista ei osannut vielä sanoa, puhuvatko he lapsilleen puolaa. Noin neljännes vastaajista (8) puhuu lapsilleen puolaa. Lisäksi kolme vastaajaa ilmoitti puhuvansa lapsilleen jonkin verran puolaa, mikä tuli ilmi vastaajien omana lisäyksenä. Kaksi vastaajaa halusi erikseen mainita, että heillä ei ole lapsia. (Taulukko 10.)

Kyselyn kulttuuriosioon yhdistin kysymykset musiikista, puolalaisista elokuvista ja ohjelmista, ruoasta ja juhlapyhistä. Kysymykset esitettiin kyselyssä monimatriisimuodossa. Halusin näillä kysymyksillä kartuttaa vastaajien tottumuksia ja mieltymyksiä. Puolalainen kulttuuri ei ole vastauksissa painottunut musiikin kuunteluna, ohjelmien

katseluna tai juhlapäivien viettämisenä. Vastajat pitävät kuitenkin paljon puolalaisesta ruoasta.



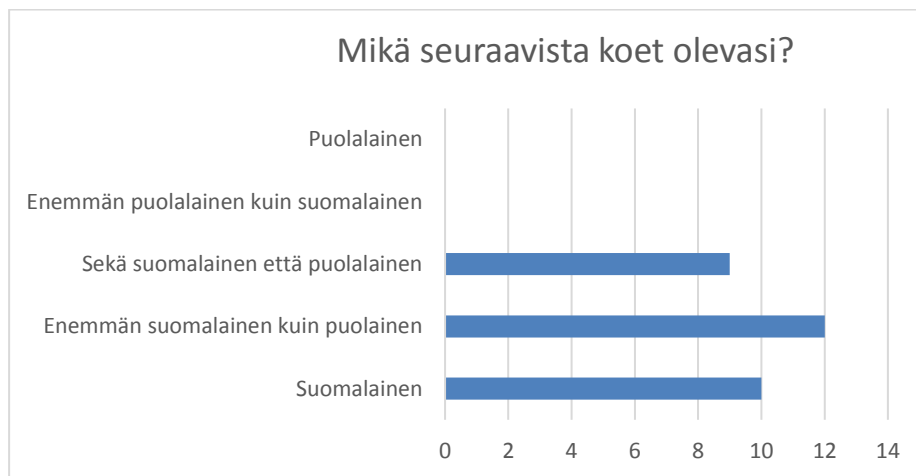
Taulukko 11. Vastaajien mieltymykset ja tottumukset liittyen ohjelmiin ja elokuviin, musiikkiin, ruokaan ja juhlapäiviin.

Puolalainen musiikki ei ole vastaajille kovin merkittävä osa puolalaista kulttuuria, sillä vastaukset painottuivat vähäisiin kuuntelumääriin. Vain yksi vastaajista ilmoitti kuuntelevansa puolalaista musiikkia erittäin paljon ja kolme vastaajista paljon. Seitsemän vastaajista ilmoitti kuuntelevansa puolalaista musiikkia kuitenkin jonkin verran. Melkein puolet vastaajista (13) kuuntelee sitä vain vähän ja viisi ei lainkaan. (Taulukko 11.)

Puolalaisia ohjelmia ja elokuvia ei myöskään katsota paljon, sillä myös tässä kategoriassa vastaukset painottuivat vähäisiin määriin. Vain yksi vastaajista ilmoitti katsovansa puolalaisia ohjelmia tai elokuvia erittäin paljon ja kaksi paljon. Kymmenen vastaajista katsoo puolalaisia ohjelmia ja elokuvia jonkin verran, kun taas 12 vain vähän. Kuusi vastaajaa ei katso niitä ollenkaan. (Taulukko 11.)

Puolalainen ruoka kuitenkin maistuu vastaajille, sillä suurin osa vastaajista ilmoitti tykkävänsä puolalaisesta ruoasta joko erittäin paljon (14) tai paljon (8). Viisi vastaajaa tykkää ruoasta jonkin verran ja kaksi vastaajaa ilmoitti tykkävänsä siitä vähän. Vain yksi vastaaja ei tykkää puolalaisesta ruoasta ollenkaan. Yksi vastaaja ei osannut vastata tähän kysymykseen. Vaikka puolalainen ruoka maistuu vastaajille, kyselyssä ei tarkemmin selvitetty, kuinka usein vastaajat syövät tai valmistavat näitä ruokia. (Taulukko 11.)

Melkein puolet vastaajista (15) juhlii puolalaisia juhlapäiviä jonkin verran. Alle kolmannes vastaajista (9) ei juhli niitä ollenkaan. Viisi vastaajista ilmoitti juhlivansa juhlapäiviä vain vähän. Toisaalta kaksi vastaajaa juhlii juhlapäiviä erittäin paljon ja yksi paljon. Yksi vastaaja ei osannut sanoa, juhliiko puolalaisia juhlapäiviä. (Taulukko 11.)



Taulukko 12. Vastaajien kokemus omasta identiteetistään.

Kysymyksessä identiteetistä valmiita vastausvaihtoehtoja oli viisi: puolalainen, enemmän puolalainen kuin suomalainen, sekä suomalainen että puolalainen, enemmän suomalainen kuin puolalainen ja suomalainen. Lisäksi vastaajat pystyivät halutessaan lisäämään oman vapaasti muotoilemansa vastauksen kysymykseen. Vastaajien vastaukset painottuivat suomalaiseen identiteettiin. 12 vastaajaa kokee olevansa enemmän suomalaisia kuin puolalaisia identiteetiltään. Kymmenen vastaajaa kokee olevansa täysin suomalaisia, kun taas yhdeksän vastaajaa kokee olevansa sekä suomalaisia että puolalaisia. Vastauksien perusteella nykyisen asuinmaan eli Suomen identiteetti on kehittynyt perintömaan Puolan identiteettiä vahvemerkiksi.

Kyselyn tuloksista ilmeni, että vastaajat käyttävät edelleen perintökieltä perheensä ja sukulaistensa kanssa kommunikointiin, mikäli he osaavat sitä puhua. Poikkeuksellisesti yksi vastaaja käyttää puolaa vain tuttaviansa kanssa. Suurin osa vastaajista ei ole tyytyväisiä kielitaitoonsa, mutta vain alle puolet heistä on yrittänyt kehittää kielitaitoaan joko kesäkursseilla, yliopiston kursseilla tai opiskelemalla sitä itsenäisesti. Toisaalta tyytyväisyys kielitaitoon ei vaikuta kansalliseen identiteettiin, sillä he, jotka ovat tyytyväisiä perintökielen kielitaitoonsa, identifioivat itsensä joko täysin suomalaisiksi tai enemmän suomalaisiksi kuin puolalaisiksi. Koettu tyytyväisyys kielitaitoon ei välttämättä ole yhteydessä siihen, kuinka hyvin kieltä osaa.

Perhe- ja sukukytköksillä voi olla suuri vaikutus yksilön puolan kielen taitoon. Kun vastaajan molemmat vanhemmat ovat puolalaisia, lapsuuden kotikielenä on ollut puola. Jos vain toinen vanhempi on puolalainen, vanhempi saattaa puhua omille lapsilleen puolaa toisen vanhemman käyttäessä kommunikointiin omaa äidinkieltään. Tosin kyselyssä kolmessa tällaisessa perheessä puola ei kuulunut kotikielien joukkoon lainkaan. Jos vastaajan sukukytkös puolan kieleen muodostuu isovanhempien kautta, kotikieleksi valikoituu harvoin perintökieli.

Puolalaisen kulttuurin läsnäolo vastaajien elämässä oli kyselyn perusteella vähäistä, mutta kyselyn suhteellisen pienen otoksen ja suppean kysymyksenasettelun pohjalta ei voi tehdä yleistyksiä. Kyselyn tulokset antavat kuitenkin alustavan pohjan haastattelututkimukselle, jonka aineistoa tarkastelen seuraavaksi.

4.2 Haastattelututkimus

Haastattelututkimukseen osallistui yhdeksän vastaajaa. Seitsemän haastattelua tein Zoomissa. Koska kahdella haastateltavalla ei ollut mahdollisuutta käyttää Zoomia, haastattelin yhtä haastateltavaa puhelimesta ja toisen tapasin kasvotusten ja haastattelu suoritettiin Kaisa-kirjaston pienryhmätilassa. Puhelimesta tehtyä haastattelua lukuun ottamatta minulla oli haastatteluissa näköyhteys haastateltaviin.

Sain haastateltavia monipuolisesti kaikista sukupuolista sekä ikäluokista. Myös eri sukukytkösvariaatiot tulivat hyvin esiin haastatteluissani. Haastateltavista viisi oli naisia, kolme miehiä ja yksi muu-sukupuolinen. Haastateltavista kaksi kuului ikäluokkaan 18–30 vuotta, kolme ikäluokkaan 31–40 vuotta, kaksi ikäluokkaan 41–50 vuotta, yksi ikäluokkaan 51–60 vuotta ja yksi ikäluokkaan yli 60 vuotta. Haastatteluun osallistui

eniten (5) sellaisia henkilöitä, joilla vain toinen vanhempi on puolalainen. Kahden haastateltavan molemmat vanhemmat ovat puolalaisia ja kahdella vain yksi isovanhempi on puolalainen.

Alla on listaus haastatteluun osallistuneista. Haastateltavat on asetettu järjestykseen mukaan, kuinka läheinen heidän sukukytköksensä on puolan kieleen. Ensimmäisten haastateltavien molemmat vanhemmat ovat puolalaisia ja viimeisillä haastateltavilla on vain yksi puolalainen isovanhempi. Haastateltavista on lueteltu sukupuoli, ikäluokka ja sukukytkös. Analyysissä viitataan haastateltaviin alle sulkuihin merkityillä lyhennetyillä tiedoilla.

- Nainen, 31–40 vuotta, molemmat vanhemmat puolalaisia (N/31–40/molemmat vanhemmat)
- Nainen, 41–50 vuotta, molemmat vanhemmat puolalaisia (N/41–50/molemmat vanhemmat)
- Muu, 18–30 vuotta, toinen vanhempi puolalainen (Muu/18–30/toinen vanhempi)
- Mies, 18–30 vuotta, toinen vanhempi puolalainen (M/18–30/toinen vanhempi)
- Nainen, 31–40 vuotta, toinen vanhempi puolalainen (N/31–40/toinen vanhempi)
- Mies, 31–40 vuotta, toinen vanhempi puolalainen (M/31–40/toinen vanhempi)
- Mies, yli 60 vuotta, toinen vanhempi puolalainen (M/yli 60/toinen vanhempi)
- Nainen, 41–50 vuotta, yksi isovanhempi puolalainen (N/41–50/yksi isovanhempi)
- Nainen, 51–60 vuotta, yksi isovanhempi puolalainen (N/51–60/yksi isovanhempi)

Haastatteluun olin asettanut kolme pääteemaa: kieli, kulttuuri ja identiteetti. Tässä tutkimuksena pääpainoni on kuitenkin kielessä. Kieltä ja kulttuuria ei kuitenkaan voi erottaa toisistaan ja kulttuuri on myös olennainen osa identiteetin muovautumista, minkä vuoksi sisällytin nämä kaikki teemat tutkimukseeni.

4.2.1 Perintökieli osana elämää

Perintökielen osaamisen ja käytön kannalta on suuri merkitys sillä, kuinka kaukainen tai läheinen haastateltavien sukukytkös on puolan kieleen. Valdésin (2001: 43) mukaan kielen osaaminen heikkenee sukupolvi sukupolvelta ja tämä tuli esiin myös haastatteluissa. Haastateltavat, joiden molemmat vanhemmat ovat puolalaisia, kokivat puhuvansa puolaa äidinkielen tasoisesti. Ne, joilla vain toinen vanhempi on puolalainen,

puhuvat puolaa, mutta totesivat, että kielitaidossa olisi parantamisen varaa. Haastateltavat, joilla on vain yksi puolalainen isovanhempi, eivät puhu ollenkaan puolaa.

4.2.1.1 Kielen käyttö

Perintökieli ei ole usein arjessa käytetty kieli. Haastatteluissa korostui, että suurimmalla osalla haastateltavista perintökielen käyttö oli lapsuudessa ja nuoruudessa aktiivisempaa. Usein kosketus perintökieleen vähenee, kun yksilö muuttaa pois lapsuuden kodistaan, jossa kieli on ollut vanhempien puhumana osa jokapäiväistä elämää (Pułaczewska 2021: 313).

Kielitaito ei siis välttämättä ole säilynyt entisellään. Perintökieli on silti edelleen käytössä kaikilla niillä, jotka oppivat sitä lapsuudessaan. Toisaalta yksi haastateltava, joka ei puhu puolaa, katsoo mielellään puolankielisiä ohjelmia, toisin sanoen puolan kieli on vahvasti mukana hänenkin elämässään. Perintökieli voi siis olla läsnä ja näkyä haastateltavien elämässä riippumatta heidän kielitaidostaan. Kielen käyttö voi näkyä puheena, lukemisena tai kuulemisena. Nämä kaikki osa-alueet ovat tärkeitä kielen monipuolisen kehittymisen kannalta (Jakubek-Głąb 2024: 10).

Kaksi haastateltavaa (N/41–50/yksi isovanhempi, N/51–60/yksi isovanhempi) kertoivat, että eivät puhu ollenkaan puolaa, sillä heille ei opetettu sitä lapsuudenkodissa. Heille puolan kieli ei näy puhutussa muodossa omassa arkielämässä. Toinen haastateltava (N/51–60/yksi isovanhempi) ei ole ollut äitinsä kuoleman jälkeen muuten yhteydessä perintökieleensä kuin puolankielisiä ohjelmia katsomalla ja siten kuulemalla puolan kieltä.

Olen hyvin kiinnostunut seuraamaan puolankielisiä ohjelmia. Joko mä puhun jostakin TV-sarjoista tai sitten elokuvista. Se on ainoa tapa, millä kuulen puolan kieltä. [---] Mutta millään muulla tavalla äitini kuoleman jälkeen, en ole ollut missään tekemisissä kieleen. En kyllä hänenkään kanssaan puhunut koskaan puolaa, mutta aina joku sieltä Puolasta lähetti hänelle jonkun kirjeen tai jotakin. (N/51–60/yksi isovanhempi)

Monilla yhteydenpito vanhempiin on vähentynyt aikuisiällä, vaikka yhteyttä pidetään edelleen päivittäin tai harvemmin.

Me äidin kanssa soitetaan ja sitten me puhutaan puolaa, mutta se ei ole jokapäiväistä kuitenkaan. [---] Itse asiassa tällä hetkellä ollaan kattomassa yhtä puolalaista sarjaa HBO:lta. Mä kuuntelen sitä puolaa, jos mä en ymmärrä jotain, ni sit mä luen sen [tekstitykset] suomeks. (N/31–40/toinen vanhempi)

Nuorena käytin siis enemmän kieltä ja kyl se sitten vähän väkisin, sitten ku muutin omilleni, se on kyllä jäänyt sitten paljon vähemmälle. [---] Äiti asuu tossa aika lähelläkin, että äidin kaa [puhutaan] päivittäin. [---] Isän kaa vähän harvemmin jutellaan, koska isä asuu vähän kauempana, mutta ihan kuitenkin säännöllisesti, että sanoisin ehkä viikoittain, [---] että kyl tulee käytettyä, koska vielä on perhettä, joiden kanssa sitten puolaksi jutellaan. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Yksi haastateltava (M/18–30/toinen vanhempi) ei käyttänyt puolan kieltä pelkästään äitinsä kanssa vaan myös isoäitinsä kanssa, joka asui haastateltavan perheen kanssa. Kodissa oli selvä jako kielien kanssa: isä puhui haastateltavalle suomea ja äiti puolaa. Perheen selkeä kielipolitiikka on tärkeää lapsen kielen kehityksen kannalta ja yleinen toimintatapa on, että kumpikin vanhempi käyttää vain yhtä kieltä kommunikoidessaan lapsensa kanssa (García López 2023).

No erityisesti se varmasti näkyy lapsuudessa. Tämä minun äidin puolen isoäiti ja minun äitini me asuttiin samassa taloudessa isäni kanssa ja isosiskoni kanssa tai siihen asti, ku isosisko muutti pois. Minun vanhempani olivat työssäkäyviä ja aika usein huolehti meistä puolalainen isoäitini ja puolaksi tavallaan kaikki keskustelu käytiin isoäidin ja äidin kanssa eli mun vanhemmat oli toisin sanoen päättänyt, että isä puhui mulle suomea ja äiti puolaa, jolloin kummallekin kielelle tulis harjoitusta. [---] Toki mä edelleen aina keskustelen äitini kanssa [puolaksi]. [---] Muuten sitten saattaa olla, että mä satunnaisesti luen, vaikka uutisia ja jotain ehkä yksittäisiä kirjoja, artikkeleita. (M/18–30/toinen vanhempi)

Kahdella haastateltavalla (M/60+/toinen vanhempi, M/31–40/toinen vanhempi) korostui perintökielen merkitys perhesiteiden ylläpitäjänä ja vahvistajana. Lisäksi he hyödyntävät nykyajan tekniikkaa yhteydenpidossa sukulaisiin, jotka asuvat ulkomailla.

Mul on kaks sukulaista, kaks pikkuserkkua, puolalaisia samanikäisiä kuin kun minä suurin piirtein. Yksi asuu [Euroopan ulkopuolella] ja toinen asuu Puolassa. Yleensä säännöllisesti viikoittain ollaan yhteydessä. [---] Mä oon aika passiivinen, ku aktiivinen sanavarasto on vähän hakusessa. [---] Kuuntelen puolankielistä puhetta ja kirjoitan käännösohjelman avulla sitten puolankielisiä viestejä. Suomessa en tunne ketään puolan kielentaitoista ihmistä, joten täällä en käytä sitä kieltä sitten aktiivisesti. (M/60+/toinen vanhempi)

Ne sukujuuret on niin eläväiset, että miltei päivittäin tulee sitten ainakin Whatsapp-keskusteluita käytyä, jotakin pieniä kuulumisten vaihtoa miltei päivittäin. [---] Toisaalta tulee sitten myös seurattua jonkun verran noita puolalaisia uutisia, et on jonkinlainen kiinnostus, mutta enemmän se ole ehkä just sitä kuulumisten vaihtoa sukulaisten kanssa. (M/31–40/toinen vanhempi)

Yksi haastateltava (Muu/18–30/toinen vanhempi) kertoi, että hänen kielitaitonsa on nyt parempi kuin koskaan, mutta parantamisen varaa riittää edelleen. Haastateltava yrittääkin tietoisesti sisällyttää puolaa arkielämäänsä.

Mun puolan kielen taito on ehdottomasti paljon korkeampi, mitä se on ikinä ollut nyten ja kyllä mä toivon, että mä voisin kehittää sitä viel eteenpäin, mutta kyllä mä sanoisin, että se näkyy aika paljon mun arkielämässä, että kyl mä tietoisesti yritän sisällyttää sitä mun omaan arkeen. [---] Mä myös oon alkanut lukea puolaksi kirjoja, että mulla on nyt kesken kaksi puolankielistä teosta, toinen on äänikirja ja toinen on ihan fyysinen teos, ja mä kuuntelen aika paljon puolankielistä musiikkia. [---] Jos teattereihin tulee, vaikka joku puolalainen elokuva, niin kyllä mä menen sen katsomaan. Ja joka vuosi, kun on se puolalainen elokuvaviikko, niin mä käyn siellä yleensä ainakin yhden teoksen katsomassa. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Vain yksi haastateltava (N/41–50/molemmat vanhemmat) kertoi käyttävänsä arjessaan paljon puolaa, sillä puolan kielen taito ja käyttö on keskeisessä asemassa hänen koulutuksessaan ja ammatissaan. Haastateltava oli panostanut tietoisesti kielen opiskeluun vahvistaakseen kielitaitoaan, mutta nykyisin hän ympäröi itsensä puolankielisellä kirjallisuudella ja medialla ylläpitääkseen kielitaitoaan ja laajentaakseen sanavarastoaan.

Mä olen aina jollain tavalla puolankielisten ihmisten kanssa tekemisissä. [---] Kyl mä oon aina tykännyt lukea ja olen lukenut myös puolaksi, mutta nyt mä olen panostanut siihen enemmän. Mä kuuntelen mun kuuntelukirjani tällä hetkellä vahvistaakseni puolan kieltä puolaksi. Tai ollakseni siinä kielessä ei edes vahvistaakseen enää, vaan koska se on jo äidinkielen tasoinen, vaan sen takia, että mä olisin siinä kielessä. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Haastateltavien vastauksissa tuli ilmi, että perintökieli on tärkeä kommunikointikieli perheen kanssa. Vaikka sen käyttö onkin vähentynyt lapsuudesta, se on silti edelleen läsnä elämässä. Vain yksi haastateltava, jonka molemmat vanhemmat ovat puolalaisia, ei maininnut erikseen, että käyttää kieltä edelleen kommunikoimiseen vanhempiensa kanssa. Perintökieli voi näkyä elämässä, vaikka sitä ei itse puhuisi. Vain kahdella haastateltavalla puolan kieli on vahvasti mukana arkielämässä.

4.2.1.2 Kielen haasteet

Perintökieltä oppii harvemmin yhtä hyvin kuin äidinkieltä ja usein ainoa paikka, jossa perintökieleen on ollut kosketuksissa, on lapsuudenkoti. Pelkästään kotona puhuminen ei välttämättä tarjoa laajaa sanavarastoa perintökieleen käyttöä varten. Usein

puheenaiheet omien vanhempien kanssa jäävät arkisiksi, minkä takia sanavarasto pysyy suppeana. Sanavarasto laajentuu vain, jos sitä laajentaa tietoisesti esimerkiksi lukemalla tai kuuntelemalla. (Jakubek-Głąb 2024: 10.) Jo saavutettu kielitaito voi myös heikentyä, jos sitä ei ylläpidä. Perintökieliselä olisi tärkeää olla ympärillään ihmisiä, joiden kanssa hän voi kieltä käyttää (Pułaczewska 2019).

Haastatteluissa korostui, että puheenaiheet omien vanhempien kanssa olivat arkisia, eikä laajaa sanavarastoa ole muodostunut käyttämällä perintökieltä pelkästään kotona. Kontaktien puuttuminen tai katoaminen, kuten se että ei ole puolaa puhuvia ystäviä tai että oma vanhempi on kuollut, voi vaikeuttaa kielen ylläpitoa.

Sit ku ajatellaan tätä kommunikointia äidin kanssa. Se oli kovin arkista. Ei kovin syntyjä syviä siinä käsitelty, mut sellaista arkikieltä kuitenkin käytännössä tuli sinne siinä yhteisessä elämässä. [---] Aktiivinen sanavarasto on vähän hakusessa, kun siitä on aikaa, ku äiti kuoli, [---] et ei oo tullut käytetty kauheesti puolan kieltä. (M/60+/toinen vanhempi)

Mä en koskaan oppinut sitä kieltä kaikilta aihealueilta, että semmoiset perusarkiset jutut on helppoja jutella ja ymmärtää, mutta että jos vähänkin ruvetaan jotain vieraampaa aihealuetta... [---] Käytän sitä yhä vähemmän ja koen myöskin, että se on aika paljon ruostunut, et koska mä en sitä nyt hirveästi ylläpidä. Se ei ole enää välttämättä niin sujuvaa se puhe, koska kestää ennen kuin sanat tulee luokse. [---] Mut sit on kans vähän, että ku ei ole oikein ihmisii, joiden kanssa ylläpitää sitä kieltä, että kun mulla pitkään oli vain vanhemmat, joiden kanssa puhua ja vähän isovanhemmat. Ja sitten ne aihealueet oli just vähän semmoiset. No yleensä niitä samoja juttuja vähän juteltiin. Ei oo kaveriporukkaa, jonka kanssa ylläpitää. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Yksi haastateltava (N/31–40/toinen vanhempi) luki aikaisemmin aktiivisesti puolan-kielistä kirjallisuutta, mutta myöhemmin lukeminen on vähentynyt. Nykyään hän kokee kirjojen lukemisen hankalaksi, sillä hänen kielitaitonsa ei ole enää niin vahva kuin aikaisemmin. Lisäksi puolankielisten kontaktien katoaminen haastateltavan elämästä on vaikuttanut hänen kielen käyttönsä vähentymiseen. Ystävillä, joiden kanssa voi puhua puolaa, on merkittävä rooli kielen käytössä, sillä vanhempien kanssa tulee puhuttua usein samoista arkisista asioista, mutta ystävien kanssa puheenaiheet voivat olla monipuolisempia. Puolankieliset ystävät voivat vahvistaa kielitaidon lisäksi puolaista identiteettiä (Pułaczewska 2019: 12).

Ennen mä oon ehkä enemmän lukenut puolaa, puolan kielen kirjoja, mutta mä luulen, että sitten mitä vähemmän on sitä tehnyt, sitä isompi kynnyks on aloittaa, koska kuitenkin ei se enää se sanasto vahva, että se olisi tosi

hankalaa alkaa lukea jotain tiettyä kirjallisuutta, että sun pitäis alkaa jostain lastenkirjoista sitten lukea, että sä pääset taas siihen kieleen mukaan, mikä on ehkä ei enää tässä aikuisiässä mitenkään houkuttelevaa. Nuorempana mä tein koko ajan töitä puolalaisten kanssa ja hengailin puolalaisten kanssa. [---] Sen jälkeen, kun vaihtui työpaikka, että en enää ollutkaan puolalaisten kanssa tekemisissä. [---] Se on sit jäänyt ja sen takii se on huonontunut. Ei oo enää sellasii kanavii, mitkä ennen on pitänyt yllä sitä. (N/31–40/toinen vanhempi)

Myös toinen haastateltava (Muu/18–30/toinen vanhempi) on törmännyt samankaltaisiin ongelmiin puolankielisessä kirjallisuudessa. Hänen pitää olla valikoiva sen suhteen, kuinka vaativia kirjoja hän lukee puolaksi.

Nyt kun esimerkiksi, jos mä luen kirjoja, mun täytyy olla jollain tavalla valikoiva siitä, että minkä tasoista kieltä siinä on, joka ei ole semmoinen juttu, mitä mä esimerkiksi mietin, kun mä vaikka luen suomeksi. Mä en mieti, että onks tää helppoo tekstiä vai ei. Mä myös huomaan lukiessa erityisesti, että abstrakti kieli on paljon vaikeampaa ja tuntemattomampaa mulle, että mä ymmärrän tosi hyvin konkreettisempaa kieltä, että joku sanoo, joku tekee tai fyysisiä asioita, mut sitten abstraktimpi [---] se alkaa olla vähän semmoista, että mä en välttämättä tunnista sanaa heti tai mun täytyy kontekstissa ymmärtää, että okei tässä tarkoitetaan tätä. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Haastatteluissa kävi ilmi, että perintökielen osaaminen ei tarkoita samaa kuin äidinkielen osaaminen. Vaikka lapsi kasvaisikin kodissaan täysin perintökielen ympäröimänä, hän saavuttaa harvoin yhtä sujuvaa kielitaitoa kuin hänen vanhempansa tai isovanhempansa (Polinsky 2015: 7). Perintökieltä käyttävä henkilö saattaa olla epävarma kielitaidostaan, ja vaikka puhe sujuisi helposti joillain aihealueilla, toiset aihealueet voivat aiheuttaa ongelmia keskustelussa.

Jos on uusia puolalaisia ihmisiä, joita pitää tavata, lähtökohtaisesti mua hie-man jännittää. Just sen takia, että riittääkö se oma kielitaito siihen. Mulla tulee vähän semmoinen, että pystyykö tähän keskusteluun ja jotenkin, että annan heidän jutella sitten tai että helppoja puheenaiheita, että muuten mä vetäydyn sinne vähän taka-alalla. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Mä nykyäänkin mieluummin puhun puolaa ihmisten kanssa, jotka osaa jo suomea, koska silloin, jos mulla tulee joku aukko siinä, että mä en tiedä, miten tää juttu sanotaan puolaksi, niin mä voin vaan vaihtaa nopee suomeen ja palata takaisin puolaan ja jota ei voi tehdä ihmisen kanssa kukaan ei osaa suomea. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Vain yksi haastateltavista (Muu/18–30/toinen vanhempi) mainitsi erikseen perintökielen opiskelun haasteet. Hänen vastauksensa peilaa Seretnyn ja Lipińskan (2016: 185) tutkimusta, jossa todetaan, että jokaisen perintökielen puhujan osaamistaso on

erilainen ja tämä pitäisi ottaa huomioon kielen opiskelussa. Haastateltava kävi lapsena puolan kielen tunneilla. Hän koki, ettei hänen kielitaitonsa vastannut häneen kohdistuvia odotuksia eikä hän pystynyt tekemään läksyjä, koska hän ei osannut lukea. Aikuisuudessa haastateltava oli puolan kielen kurssilla, joka oli suunnattu puolaa vieraana kielenä opiskeleville, ja tällä kertaa opettaja osasi huomioida hänen tasonsa, joten haastateltava sai yksilöityä opetusta.

Mä oon ihan lapsesta siis käynyt puolan kielen oppitunneilla, mutta mä en lapsena ollut samalla tavalla kiinnostunut puolasta. [---] Mä en muista, että mä oisin oppinut esimerkiksi lukemaan silloin puolaa, että se jotenkin ei tarttunut muhun. Ja mä muistan, vanhempana mua stressasi ja ahdisti tosi paljon siellä, koska mun puolan kielen taito ei ollut sillä tasolla, minkä sen oletettiin ja mä en pystynyt tekemään tehtäviä, mitä mulle annettiin, koska mä en osannut lukea puolaa, mutta mun puolan kielen ymmärrys oli tosi korkea lapsena ja sitten se heikkeni. [---] Nyt aikuisuudessa mä ihan tietoisesti aloin opettelemaan puolaa enemmän, että mä oon suorittanut puolan perusopinnot yliopistossa valinnaisena, missä mä enemmän tai vähemmän sain yksilöopetusta, koska mä olin niin omassa osaamistasossa puolassa [---]. Mä pystyin puhumaan puolaa opettajan kanssa, joka oli tosi kivaa, että siinä oli uusi henkilö, jonka kanssa pystyy käyttämään sitä kieltä ja joka anto mulle ehkä enemmän resursseja ja erilaista ohjausta, mitä mun äiti pystyi antamaan. (Muu/18–30/toinen vanhempi puolalainen)

Opettajien olisi hyvä kohdata jokainen oppilas yksilönä ja selvittää heidän lähtötasonsa ennen opetuksen alkua. Tämä voi olla haastavaa etenkin perintökielen opetuksessa, missä kieliosaamisen taso voi olla erittäin vaihteleva eri oppilaiden välillä. (Polinsky 2016: 16, Seretny & Lipińska 2016: 185.)

4.2.1.3 Tyytyväisyys omaan kielitaitoon

Haastatteluissa tuli ilmi, että tyytyväisyys omaan kielitaitoon on suhteellista. Vaikka kielitaito olisi natiivikäyttäjän tasoinen, omaan kielitaitoon ei silti ole välttämättä tyytyväinen. Toisaalta heikompiakin kielitaito voi olla riittävän hyvä omaan käyttöön, jolloin siihen voi olla tyytyväinen. Aiemmin kyselyssä kävi ilmi, että jopa kielitaidoton voi olla täysin tyytyväinen omaan perintökielen taitoonsa, sillä hänellä ei ole mitään odotuksia kielitaidon suhteen.

Yksi haastateltava (N/51–60/yksi isovanhempi) totesi, että hänen tyytyväisyytensä omaan kielitaitoon vaihtelee. Vaikka hän ei puhukaan puolaa, hän on onnistunut kerrottamaan passiivista sanavarastoa kuuntelemalla ja katsomalla puolalaisia ohjelmia.

Mun tyytyväisyys vaihtelee eli mä myöskin ymmärrän, että mun ei tarvitse sitä opiskella. Se olis kiva, että mä osaisin vähän enemmän, mutta mä en näe mitään paikkoja, missä mä sitten käyttäisin sitä, niin ei se ole niin tärkeää ehkä kuitenkaan. [---] Kun mä kuuntelen ja katson näitä ohjelmia, niin mä ymmärrän passiivisesti melko paljon ja mä olen aivan suunnattoman iloinen siitä. [---] Mun tavoitteet ei ole se, että mä pystyisin lukemaan puolankielistä tekstiä ollenkaan, mutta mä haluaisin kuitenkin vähän enemmän osata, kun mä katson niitä ohjelmia, että mä voisin haluta, että mun tavoite olisi, että mä voisin katsoa jonkun ohjelman enkä mä tarvitsisi sitä tekstiä, mutta se ei ole niin vaarallista. (N/51–60/ yksi isovanhempi)

Moni haastateltava totesi, että olisi tyytyväinen kielitaitoonsa, jos puhe olisi sujuvampaa. Yksi (N/31–40/toinen vanhempi) haluaisi kyetä väittelemään keskustellessaan puolaksi, toiselle (M/31–40/toinen vanhempi) riittäisi sujuvampi puhetaito, kolmas (Muu/18–30/toinen vanhempi) olisi iloinen, jos pystyisi ilmaisemaan itseään puolaksi turvautumatta muihin kieliin. Sujuvan kielitaidon takaamiseksi halutaan myös laajempi sanavarasto.

Yksi haastateltava (M/31–40/toinen vanhempi) totesi, että aikaisemmin hän panosti enemmän puolan kielen oppimiseen kehittyäkseen nopeasti kommunikatiivisesti sujuvalle tasolle. Tällä hetkellä hän ei panosta kielen opiskeluun, mutta uskoo kuitenkin omaavansa hyvän pohjan, jos hän päättää myöhemmin jatkaa kielen opiskelua. Haastateltava olisi tyytyväinen kielitaitoonsa, jos hän osaisi puhua sujuvammin.

Jos ajatellaan aikaa, miten on ollut tekemistä ton kielen kanssa, siihen nähden voisi olla parempikin kielitaito, mutta toisaalta tiedän kyllä, että en ole siihen panostanutkaan niin intensiivisesti kaikesta huolimatta, vaikka siinänsä motivaatio on. Ehkä ne panostukset oli enemmän alkuaikana, kun piti päästä kommunikatiivinen tasolle kielitaidosta. Se oma vaatimustaso iteltäänkin on tietysti aika korkea, että sitä ei oo tyytyväinen, mutta kuitenkin tiedostan sen, että onhan se nyt kuitenkin sillä tasolla, että ihan hyvin kielellä pärjää puolalaisten kanssa monissa keskusteluissa ja antaa sen pohjan, että pystyy sitten oppimaan enemmänkin. [---] Jos puhuminen olisi vähän helpompaa, että jälkikäteen ei mieltis, että tulipas seki kielioppivirhe tehtyä ja tää ja tuo. Ja sit jossain keskustelussa ei muista edes tavallisia sanoja, ni ehkä jos se ois sujuvampaa, ni vaikka kaikkee ei osaisikaan kielellisesti. Ehkä joo fluentimpaa ulosanti. (M/31–40/toinen vanhempi)

Mä haluaisin osata sitä [puolaa] vielä enemmän. Mä oon tyytyväinen siinä mielessä, jos mä katon, että millainen mun kielitaito on aikaisemmin ollut, mutta mitä mä haluaisin et se on tulevaisuudessa, niin se ei ole vielä siinä tasolla, mitä mä toivoisin, että se voisi joskus olla. [---] Mä haluaisin pystyä sekä ymmärtämään että tuottamaan sitä kieltä tasolla, missä musta tuntuu, että mä pystyn täysin ilmaisemaan itseäni. Se, mitä mä haluaisin saavuttaa, on se, että mun ei tarvitse tukeutua toisiin kieliin, että mä voisin täysvaltaisesti käyttää puolaa. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Toinen haastateltava (N/31–40/molemmat vanhemmat) totesi, että hän on lähtökoh-
taisesti erittäin tyytyväinen omaan kielitaitoonsa, sillä hän on puolan kielessä lähes
natiivitasoinen. Kielen käyttämättömyys on kuitenkin ruostuttanut hänen kielitaito-
aan, jota parantaakseen hänen pitäisi saada laajempi sanavarasto ja kontakteja, joiden
kanssa hän voisi käyttää kieltä.

Se on siis tosi mahtava kieli osata toisaalta ja mä osaan sitä kyllä ihan hirmu
hyvin, että tota kyllä olen siis lähtökohtaisesti tyytyväinen, se kielitaito on
periaatteessa natiivitasoinen. [---] Että pystyy ihan samalla tavalla vaivatto-
masti ja sujuvasti juttelemaan kuin suomeksi. Sanasto, se pitäisi vaan olla
laajempi. Mä koen, että mä en koskaan puolaksi oppinut niin laajaa sanas-
toa kuin suomeksi ja toki sen voisi itse vaan opiskella, mutta ei oo tullu opis-
keltua. Mut käytännössä voisin opiskella ja jos mä sen opiskelisin, se mun
puolan kieli olis ihan vaan yhtäkkiä tosi paljon paremmalla tasolla. Se on
todellakin tehtävissä, koska lähtökohdat puolan puhumiselle on niin loista-
van hyvät, että kyl mä nyt kuitenkin osaan sitä kieltä puhua ja osaan suju-
vastikin puhua ja nopeastikin ja riippuen aihealueesta, niin en mä usko, että
puolalaiset sitä huomaa, että mä en oo puolalainen. [---] Kyllä mä sitä siis
osaan hyvin puhua, mutta itse oma kokemus on, että ehkä sitä sanastoa sit-
ten pitäisi olla. Ja no varmaan jotain ihmisiä, joiden kanssa ylläpitää pu-
hetta. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Toisaalta yksi haastateltava (M/18–30/toinen vanhempi) on kuitenkin tyytyväinen
kielentaitoonsa, vaikka hänen osaamisensa ei ole natiivitasoinen.

Mun mielestä mä kuitenkin riittävällä tasolla. Osaan sellaista peruskeskus-
telua käydä puolan kielellä ja kykenen myöskin kirjoittaa, lukemaan ja ym-
märtää sitä kieltä myöskin puhuttua ja kirjoitettua kieltä, et se on sitten aika
hyvin. [---] Se aksentti tulee, kyllä mä oon kuullut puolassa, että kuule, että
mä oon ulkomailta, mutta sen, että tulee aika vähän väärinkäsityksiä. Sem-
mosta aika sujuvaa se kommunikointi puolaksi. (M/18–30/toinen van-
hempi)

Seuraava haastateltava (M/60+/toinen vanhempi) kertoi, että hän ei ole aktiivisesti
ylläpitänyt puolan kieltään, joten parantamisen varaa olisi. Hän kuitenkin totesi, että
ei jaksa siihen panostaa, minkä vuoksi hän on tyytyväinen nykyiseen tasoonsa.

No siin olis kyl parantamisen varaa, mut mä en kovin aktiivisesti oo sitä yl-
läpitänyt. [---] Toisaalta mä ymmärrän kyl sitä arkikieltä hyvin, että siinä ei
oo mitään ongelmaa, mutta kun pitäis sanoa jotakin tai vähän laajemmin
kuvailla taikka muuta, niin siinä tulee ongelmasta. [---] Tässä vaiheessa,
kun ikää alkaa olee tän verran, ni en ehkä jaksa panostaa siihen kovin pal-
joo. (M/60+/toinen vanhempi)

Myös seuraava haastateltava (N/41–50/molemmat vanhemmat) on tyytyväinen kielitaitoonsa. Hän totesikin kielitaitonsa olevan erittäin sujuva ja se on vahvistunut, koska hän on tehnyt paljon töitä saadakseen hyvän kielitaidon.

Nyt kun siitä on ikään kuin ruosteet pois, ku mul tulee sanat helpommin mieleen, kun se kaikki puhuminen sujuu. Se on niinku sujuvaa. Mä luen, mä kirjoitan sitä, mä puhun sitä. [---] Ja se on kyllä parantunut. Kiitos sen, että se on ollut käytössä enemmän. Kielitaito. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Haastatteluista käy ilmi, että kielitaidon ylläpitäminen vaatii omaa aktiivisuutta. Monet haastateltavat eivät ole ainakaan tällä hetkellä valmiita panostamaan ja käyttämään riittävästi aikaa kielen opiskeluun. Monet kertoivat, että sanavaraston karttuminen ja puheen sujuvoituminen olisi avain tyytyväisyyteen. Kolme haastateltavaa kertoi kuitenkin tämänhetkisen kielitaidon olevan heille riittävä. Vain yksi haastateltava (N/41–50/yksi isovanhempi) totesi, että hän olisi tyytyväinen vain äidinkielen tasoiseen kielitaitoon.

Haastattelut vahvistavat aikaisempaa teoretisointia (Valdés 2001) perintökielen taidon katoamisesta tai heikkenemisestä sukupolvi sukupolvelta. Haastateltavat, joiden molemmat vanhemmat ovat puolalaisia, pystyivät edelleen kommunikoimaan natiivitasoisesti perintökielellään, sen lisäksi että olivat oppineet erinomaisesti myös puhumaan suomea. Yksikään niistä, joilla vain toinen vanhempi on puolalainen, ei maininnut, että olisi puhunut puolaa natiivitasoisesti. Heillä oli haastatteluiden perusteella heikommat taidot kirjoittamisessa sekä heikompi sanavarasto. Toisaalta ne, joilla vain yksi isovanhempi on puolalainen, eivät puhuneet puolaa. Edes heidän vanhempansa eivät ole opettaneet heille puolaa kotona.

4.2.2 Perintökulttuuri

Perintökielen osalta haastateltavien oli helpompi pohtia ja vastata kieltä koskeviin kysymyksiin, mutta kulttuurin kohdalla vastaaminen tuotti haasteita. Puolalaisista kulttuurisista piirteistä puhuttaessa monille tuotti vaikeuksia sanoa, mikä heidän elämässään edustaa puolalaista kulttuuria. Osa haastateltavista alkoi pohtimaan puolalaisia tapoja ja arvoja, ja pohtimisen jälkeen he päätyivät siihen, että eivät ole varmoja, onko jokin heidän elämässään oleva tapa puolalainen tapa toimia vai oman vanhemman tapa toimia. Arvojen osalta perhekeskeisyys nousi selkeästi esiin monessa haastattelussa. Selkeä kulttuurinen tekijä, joka nousi esiin haastatteluissa, oli katolinen kirkko ja

uskonnolliset traditiot. Katolinen kirkko oli vahvasti läsnä monen vastaajan elämässä lapsuudessa, mutta myöhemmin kirkon merkitys on vähentynyt.

4.2.2.1 Katolinen kirkko

Katolisella kirkolla on ollut historiallisesti suuri merkitys puolalaisille kansallisen identiteetin säilyttäjänä (Hruby 1982: 318). Katolisen kirkon merkittävä rooli ihmisten elämässä tuli ilmi myös haastatteluissa.

Yksi haastateltava (N/41-50/yksi isovanhempi) totesi, että hänellä ei näy puolalainen kulttuuri mitenkään elämässä, mutta hän on puolalaisten sukujuurien vuoksi niistä erittäin kiinnostunut. Toinen haastateltava (Muu/18-30/toinen vanhempi) kertoi, että hänen perheensä joulua vietetään Puolan katolisten joulutraditioiden mukaan.

Mutta siis kyl jossain joulupöydässä, jos mä mietin esimerkiksi niin se on aika sellainen puolalainen tai ehkä sellainen katolilainen, meidän traditiot että siinä on just se leivän murtaminen ja sit on paljon puolalaisii ruokii, jotain kalaa ja pierogii ja uszkii ja kaikkia tämmössii. (Muu/18-30/toinen vanhempi)

Yksi haastateltava (N/31-40/toinen vanhempi) totesi, että katolinen kulttuuri vaikutti paljon hänen lapsuudenkodissaan, mutta hän ei ole seurannut katolisia perinteitä myöhemmin elämässään.

Mun äitihän vielä pitää aika paljon katolilaista kulttuuria [---] ja ku mä olin lapsi ni mut oli siihen kasvatettu. Käyt kirkossa. Paastoot. Älä syö lihaa, kun ennen tätä. Enhän mä enää noista mitään oo tehnyt sitten kun mä oon täytännyt kuustoista. (N/31-40/toinen vanhempi)

Seuraava haastateltava (M/31-40/toinen vanhempi) kertoi, että hän ei vaali mitään puolalaisia pääsiäis- ja joulutraditioita, mutta nämä näkyvät kuitenkin hänen elämässään hänen sukulaistensa kautta.

No se näkyy sukulaisten kautta sitten. Olin siellä pääsiäisenä perheen kanssa sitten ja siinä tietysti nää kaikki puolalaiset pääsiäistraditiot. Sitten oon siellä joskus käynyt joulunakin. Enkä niitä himassa vaali. Ei se tässä suomalaisessa kontekstissa hirveästi näy se muuta kuin sitten tulee kommunikoitu sitten Puolan suuntaan. Näistä erilaisista kulttuurista siihen liittyvistä asioista ja itsenäisyyspäivistä ja muista tulee oltua tietoinen, mutta ei ehkä nyt niin sitten itse juhlistua. Puolalainen televisio, sen napsautan auki välillä ja vähän katselee sieltä jotain meininkiä, miten vaikka jouluna on tai pääsiäisenä siellä aamu-TV:ssä jotain höpistää. (M/31-40/toinen vanhempi)

Yhden haastateltavan (M/18–30/toinen vanhempi) osalta uskonto oli keskeisessä asemassa hänen lapsuudessaan ja hän kävi usein katolisissa messuissa, vaikka olikin luterilainen.

Osallistuin usein jumalanpalveluksiin näihin hengellisiin menoihin ja sitten uskontokin oli aika keskeinen asia meidän perheessä, kun mä vartuin, vaikka itsehän en siis kuuluu katoliseen kirkkoon, oon luterilainen, mutta sitten sitä kuitenkin tuli siinä sivussa. [---] Se [uskonto] oli isoäidille hyvin tärkeä asia, toki mun äidillekin. (M/18–30/toinen vanhempi)

Yksi haastateltava (N/41–50/molemmat vanhemmat) kertoi, että puolalainen kulttuuri ei näy hänen elämässään olleenaan. Hän koki integroituneensa täysin suomalaiseen yhteiskuntaan, minkä vuoksi puolalainen kulttuuri ei näy hänen elämässään.

Mä en kuulu katoliseen kirkkoon, mikä on siellä vahva. Me ei laiteta perin-neruokia, mitä siellä laitetaan tai mä en pukeudu jonkun tietyn tyyliin. Et se [ei] näy. Mä olen ollut hirveen pieni ja integraatio eli kotoutuminen on tapahtunut. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Haastateltavien vastauksista käy ilmi katolisen kirkon merkittävä rooli puolalaisessa kulttuurissa. Katolinen uskonto ei ole pelkästään messussa käyntiä, vaan vaikuttaa myös arkisiin tapoihin. Yksi haastateltava mainitsi, että paastosi lapsena ennen pääsiäistä, toinen taas mainitsi joulupöydän traditiot ja jouluruoat. Vaikka osa korostikin katolisen kirkon merkitystä lapsuudessa, kirkon rooli on heikentynyt lapsuudenkoodista poistumisen jälkeen.

Maahanmuuttajien uskonnollisuutta tutkineen Connorin (2010: 275) mukaan maahanmuuttajat eivät yleisesti muuta uskonnollisia käsityksiään kohdemaan valtauskonnon mukaisiksi, mutta maahanmuuttajien aktiivisuus uskonnon harjoittamisessa mukautuu kohdemaassa vallitsevalle tasolle. Haastattelut antavat aihetta pohtia, voisiko Suomessa olla katolilaista Puolaa passivoivampi ympäristö uskonnon harjoittamisen ja uskonnollisen osallistumisen kannalta.

4.2.2.2 Puolalaiset tavat

Kulttuurista puhuttaessa haastateltavien oli vaikea erotella, mikä on suomalaista kulttuuria, mikä puolalaista kulttuuria ja mikä oli vain oman vanhemman tapa tehdä asioita. Usein kulttuurisia tapoja ei kuitenkaan korostettu kotona erikseen, ja haastateltavat saattoivat huomata kulttuuriset erot vasta keskustellessaan ystäviensä kanssa.

En mä tiiä. Ei se näy. Tai sitten se näkyy tavallaan, että mä en osaa sitä välttämättä sanottaa, että mikä tulee puolalaisuudesta. Mä oon tämmöinen ja tää on mulle normaalia ja en mä osaa niin erotella, että mikä nyt on mistäkin kotoisin. (N/31–40/molemmat vanhemmat puolalaisia)

Musta tuntuu, että se näky meillä kotona, kun mä olin lapsi, aika paljon. Mä en oo kokenut, että se näky mitenkään, koska se oli tavallaan normaalia mulle, mut mä muistan, että mun kaveri saattoi kommentoida, että “eikö se ole Puolassa tapana antaa lahjoja, kun menee kylään jonnekin” ja mä olin vaan silleen, “en mä tiedä, ehkä tai sitten ei”. Multa on usein kysytty, että miten se puolalainen kulttuuri näkyy ja mulla on tosi vaikee erottaa sitä, koska se on niin normimukaista mulle.[---] Mä en tiedä, että onko se vaan mun äidin tapa tehdä asioita vai onko se semmoinen kulttuurinen juttu, minkä se on oppinut kotoa ja sitten mä en esimerkiksi tiedä, ylläpidäkö mä silleen tietämättä jotain kulttuurisia tapoja, mitä mä oon oppinut mun äidiltä vai onks ne vaan hänen juttujaan. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Yksi haastateltava (M/18–30/toinen vanhempi) kertoi, että hän ei erottele, mitkä tavat hänen elämässään ovat suomalaisia ja mitkä puolalaisia. Erot ovat kuitenkin saattaneet tulla ilmi keskusteluissa suomalaisten tai puolalaisten kanssa. Hän oli kuitenkin ainoa haastateltava, joka mainitsi erikseen äitinsä ja isoäitinsä tuoneen monia puolalaisia tapoja ja perinteitä mukanaan Suomeen.

Mä en erottele loppujen lopuksi, että mikä on suomalaista tai puolaista vaan ylipäätään, mitä on ollut mun elämässä läsnä, että ylipäätään se ero, mikä on tullut Suomesta tai Puolasta, meidän perheessä se on ehkä tullut vaan siitä esille, että kun on ollut tekemisissä suomalaisten tai puolalaisten kanssa, sitten on nähnyt, että “ahaa, tää on tällä tavalla eri lailla”. [---] ja myöskin sitä kulttuuria aika paljon, että tämmöiset monet tavat ja perinteet äiti ja isoäiti toi sieltä kotoaan Puolasta. Aina kun yhdistettiin, että tietysti kaikki suomalaiset tavat, mitä Suomessa on tapana tehdä asioita, mutta sitten monia semmoisia juhlia juhlittiin rinnakkain sillä tavalla, miten Puolasakin juhlittaisiin samaan aikaan vuodesta. (M/18–30/toinen vanhempi)

Haastateltavien lapsuudenkodeissa kulttuurisia tapoja ei liitetty kansalliseen perinteeseen, eikä niitä siksi ole ollut helppo liittää puolalaisuuteen myöhemminkään. On mahdollista, että suomalainen ja puolalainen kulttuuri ovat niin samankaltaisia, että eroja niiden välillä ei ole helppo huomata ja tuoda esille. Erot olivat kuitenkin tulleet esiin keskusteluissa perheen ulkopuolisten kanssa.

4.2.2.3 Perhekeskeisyys

Kysyttäessä puolalaisuudesta moni haastateltavista korosti perheen tärkeyttä, yhdessä oloa ja yhteyttä puolalaisiin sukulaisiin. Vain yksi haastateltava ilmaisi, että hän on suomalainen, eikä kertonut, mikä on hänelle puolalaisuudessa tärkeää. Haastatteluissa

selitin tarvittaessa viittaavani puolalaisuudella sekä puolan kieleen että puolalaiseen kulttuuriin. Titkow ja Duch (2004) tuovat esiin artikkelissaan perheen tärkeyden puolalaisessa kulttuurissa ja perheen keskeisyys nousi esille myös haastatteluissa. Perheen yhteydessä korostuu myös perintökielen merkitys, sillä perintökieli voi olla ainoa yhteinen kieli perheenjäsenten tai sukulaisten välisessä kommunikaatiossa (Connaughton-Crean & Ó Duidhir 2024: 9).

Yksi haastateltava (N/31–40/molemmat vanhemmat) mainitsi puolalaisuudesta kyttäessä perheensä ja koki tärkeäksi sen, että pystyy olemaan heihin yhteydessä ja keskustelemaan heidän kanssaan yhteisellä perintökielellä. Hänelle perheenjäsenet edustavat puolalaisuutta ja perheen yhteydessä korostuu myös yhdessäolon tärkeys.

Vaikka koko perhe asuu siellä [Puolassa], pystyy ihan tosi hyvin heidän kaa kuitenkin olemaan yhteydessä ja juttelemaan, et on se perhekontakti ja hyvät suhteet pystyy luomaan, koska on se yhteinen kieli. [---] Mulle perheenjäsenet edustaa sitä puolalaisuutta, että yhteydet sinne perheenjäseniin ja se yhdessäolo. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Myös toinen haastateltava (N/31–40/toinen vanhempi) mainitsi perheen ja yhdessäolon tärkeiksi hänelle. Haastateltava nosti esiin joulun vieton perheensä kanssa, mikä on perinne, josta hän ei haluaisi luopua.

Kaksi haastateltavaa otti esiin sukulaisten tärkeyden. Vaikka haastateltava (M/60+/toinen vanhempi) ei osannut suoraan sanoa, mikä puolalaisuudessa on hänelle tärkeää, hänen vastauksissaan nousi esiin puolalaiset sukulaiset, joiden elämän seuraamisen sosiaalisessa mediassa hän kokee sen mukavaksi ajanvietteeksi. Toinen haastateltava (M/31–40/toinen vanhempi) kertoi oman vanhempansa menehtyneen, minkä vuoksi vanhemman elossa olevat puolalaiset sukulaiset ovat erityisen tärkeitä.

Kolme haastateltavaa ilmaisi kiinnostusta Puolan historiaa ja puolalaisten vanhempiensa tai isovanhempiensa kokemuksia kohtaan. Yksi haastateltava (N/41–50/yksi isovanhempi) oli kiinnostunut erityisesti matkustamisesta isovanhempansa syntymäkaupunkiin, toista (Muu/18–30/toinen vanhempi) kiinnosti oman vanhempansa ja tämän perheen nuoruuskokemukset Puolassa ja kolmas (N/51–60/yksi isovanhempi) pohti, millaista hänen äitinsä elämä on ollut Puolassa sota-aikana.

Olen ollut aina no ei aina, mutta aikuisena kiinnostunut toisesta maailmasodasta ja en oikeastaan lue siitä niin paljon, mutta seuraan niitä elokuvia ja sarjoja ja tietenkin Puola on siellä keskeisessä asemassa, niin tämä on

minun mielestäni todella kiinnostavaa, mikä on juuri Puolan asema ollut toisessa maailmansodassa, ja millä tavalla ne ihmiset ovat selvinneet siitä. [---] Mua kiinnostaa ajatella hänen [äidin] se elämä siinä kohtaa, kun näen vaikka ohjelmassa, että on joku hänen ikäinen silloin Varsovassa, niin heti ajattelen, miten hän oli siellä. Niin se on hyvin läheistä ja kiinnostavaa se perintö tässä mielessä kyllä. (N/51–60/yksi isovanhempi)

Kysyttäessä yhdeltä haastateltavalta (N/41–50/molemmat vanhemmat), mikä on hänelle tärkeää puolaisuudessa, hän vastasi olevansa suomalainen. Hän ei maininnut erikseen, että perhe on tärkeä tai että kieli yhdistää perhettä, vaikka hän kertoikin, että hänellä on Puolassa edelleen perheenjäseniä, joihin pitää yhteyttä.

Mä oon suomalainen. Tässä kohtaa nyt näkyy se suomalaisuus minussa. Tätä on vaikea selittääkään kenellekään, että miten tässä on näin käynyt. Mulla on Puolassa vielä perhettä. Siellä on mun mummi ja siellä on mun setä ja tati ja serkku, kenen kans mä pidän yhteyttä. Mutta mulla ei oo ensimmäistäkään kaveria Puolassa, koska mä oon kaikki mun koulut käynyt täällä ja kaikki kaverit on täällä ja he on suomalaisia. [---] Mä olen itsekin jo Suomen kansalainen ja mä olen aina asunut täällä ja se [puolaisuus] jää pois. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Kaikkien haastateltavien vastauksista kävi ilmi, että perhe on keskeisessä osassa heidän elämässään. Perintökielen merkitys tuli välillisesti esiin perheestä ja sukulaisista keskusteltaessa, sillä haastateltavat käyttivät usein perintökieltä kommunikoidessaan perheenjäsentensä ja sukulaistensa kanssa. Myös ne, jotka eivät maininneet suoraan perheen tärkeyttä puolalaisuudesta puhuttaessa, olivat kuitenkin kiinnostuneita puolalaisista juuristaan.

4.2.3 Tausta ja identiteetti

Vaikka perintökielen polveutuminen olisi katkennut ja perintökulttuuri unohtunut, tietoisuus ja kiinnostus omia juuria kohtaan voi herätä milloin vain ja avata yksilön identiteetin muovautumaan uudelleen. Puolalaisuus voi tulla peitellyksi yhdessä elämänvaiheessa ja arvostetuksi toisessa. Identiteetin tarkastelussa korostuu haastateltavien historia ja tausta, ja sitä kautta taas palataan tarkastelemaan myös perintökieltä. Haastatteluaineiston analyysin edetessä eri teemat eivät pysy enää tiukasti erillään, vaan tarkastelu liikkuu sulavasti kielen, kulttuurin ja identiteetin välillä.

4.2.3.1 Lapsuuden kokemukset

Vaikka perhe ja puolalainen suku osoittautui tärkeäksi osa haastateltavien elämää, osa heistä kertoi pyrkineensä lapsena peittelemään puolalaista taustaansa kodin ulkopuolella, jotta eivät erottuisi joukosta ja altistuisi kiusaamiselle. Usein pyrkimykset puolalaisen taustan peittelyyn jäivät kuitenkin lapsuuteen, ja haastateltavat kertoivat, että aikuisiällä ei ole ollut tarvetta peitellä enää omaa taustaansa. Yhden haastateltavan vastauksissa koulukiusaamisen vaikutukset näkyivät vielä aikuisuudessakin, minkä vuoksi hän ei edelleenkään kerro mielellään puolalaisesta taustastaan muille.

Haastateltavat kertoivat oppineensa jo nuorena, että puolalaisia ei erota suomalaisista ulkonäön perusteella. Yksi haastateltavista (N/31–40/molemmat vanhemmat) ymmärsi, että vain puolan kielen käyttäminen erotti hänet muista suomalaisista lapsista, eikä hän halunnut erottua joukosta. Hän kertoi, ettei tämän vuoksi halunnut näyttäytyä vanhempiansa seurassa julkisesti, jotta muut eivät kuulisi, että heidän perheensä kieli olikin jokin muu kuin suomen kieli.

Silloin kun mä olin lapsi, ei se periaatteessa musta pintapuolisesti näkynyt, et enemmän sitten, jos mä olin vanhempien seurassa. Sit oli semmonen olo, että vähän pelkää, että on erilainen. Mitä ihmiset siitä ajattelee, ja tuleeko kiusaamista? Koulun osalta se näkyi lapsena eniten, että sitten ei välttämättä halunnut näyttäytyä vanhempien kanssa. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Kaksi haastateltavaa muutti Suomeen vasta kouluikäisinä. Toinen heistä (N/41–50/molemmat vanhemmat) kertoi asuneensa 80-luvulla perheensä kanssa Pohjois-Suomessa, missä ei ollut siihen aikaa paljon ulkomaalaisia. Puolalaisen taustansa vuoksi hän erottui joukosta ja joutui koulukiusatuksi, ja hän kertoikin yrittäneensä olla erottumatta muista ja olla ”suomalainen suomalaisten joukossa”. Myöhemmin aikuisiälläkään puolalaista taustaa ei ole ollut tarvetta tuoda esiin muille. Toisella haastateltavalla (N/31–40/toinen vanhempi) oli ollut kotikielenä vain puola ja hän oppi suomen kielen vasta muutettua Suomeen. Myös hän ajatteli, että ei halua olla erilainen kuin muut, mikä motivoi oppimaan suomen kieltä. Suomen kielestä tuli haastateltaville kieli, joka auttoi lapsena sopeutumaan ja selviytymään uudessa vieraassa maassa.

Mun perhe muutti Suomeen ja mä olen mun suomen kielen oppinut esikouluksessa, mutta silloin elettiin 80-lukua ja Suomi oli ihan toisenlainen maa. Ei ollut paljon ulkomaalaisia. [---] Me oltiin semmoinen yksinäinen ulkomaalaisten perhe aika Pohjois-Suomessa. [---] Se ei välttämättä ollut kauheen

hyvä asia olla ulkomaalainen ja puolalainen ja erottua, että mua on kyllä aika paljon koulukiusattukin sen asian takia. Ja itse asiassa niinkin paljon, että kun mä olin nuori ja olin sitten jo ehkä eristettykin, niin mä en välttämättä halunnut, että se kieli näkyisi minusta. Mä yritin olla suomalainen suomalaisten joukossa, mutta puolaa mä osasin koko ajan. [---] Kun mä vihdoin muutin opiskelemaan ja pääsin niistä puolalaisista piireistä ja kuviosta eroon, jotka aina oli se kiusaamisen syy, niin mähän yritin piilottaa sen. Mä en tuonut sitä esiin, enkä mä mielellään maininnut siitä. Jos joku kysy, että mistä mä oon kotoisin. [---] En mä sanonut enää, että Puolasta. Ja jopa ihan vuosien ajan mä en välttämättä työpaikallanikaan tuonut sitä mitenkään aktiivisesti esille, että joku ehkä tiesi, mutta jos ei tiennyt, niin aina vaan parempi. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Yhden haastateltavan (N/51–60/yksi isovanhempi) kohdalla päätöksen kotikielen vaihtamisesta tekivät vanhemmat, jotka puhuivat puolaa perheen asuessa vielä Puolassa, mutta Suomeen muuttamisen jälkeen heidän kotikielekseen vaihtui suomi. Haastateltava uskoi, että vanhemmat kokivat pystyvänsä siten integroimaan lapsensa paremmin uuteen kotimaahan.

Mä luulen, että Puolassa puhuttiin puolaa, koska siellä oli enemmän niitä sukulaisia ja tuttavuuksia. Isä, joka oli täysin suomalainen, oli opetellut puolan kielen, mutta hän ei koskaan puhunut siitä Suomessa. Me vaan puhuttiin suomea kotona, mutta puolaa ei ollut kielletty mitenkään. [---] Mun vanhemmat halusivat integroida mut suomalaiseksi. He kokivat, että lapselle on helpompaa, kun ei ole ongelmia. Ei kiusata. (N/51–60/yksi isovanhempi)

Myös ne, joilla vain toinen vanhempi oli puolalainen, kertoivat kokeneensa puolalaisen taustansa asiaksi, jota oli parempi piilotella. Yksi haastateltava (Muu/18–30/toinen vanhempi) kertoi kaveriaan kiusatun ulkomaalaistaustansa vuoksi, eikä haastateltava halunnut itse joutua vastaavaan tilanteeseen.

Me asuttiin maalla mun perheen kanssa ja siellä ei oikein ollut muita puolalaisia eikä oikeastaan ihan kauheasti myöskään maahanmuuttotaustaisia muita lapsii. Mulla oli yks kaveri, joka oli [Baltian maasta] alun perin kotoisin, joka on eri juttu kuin Puola, mutta häntä kiusattiin tosi paljon siitä, että ihmiset ajattelee, että hän on venäläinen ja mun kaveria ryssiteltiin tosi paljon. [---] Musta tuntuu et Suomessa ja erityisesti ehkä lapset ei tee kauheasti eroja eri slaavilaisten kielten ja kulttuurien välillä, ei et mun mielestä on myöskään oikein, että venäläistaustaisia ihmisiä kiusataan siitä, että he on venäläistaustaisia, mutta mä koin, että se on sitten parempi olla sellainen täysin suomalainen eikä Puolan suomalainen [tarkoittaa ”Suomen puolalainen”], koska mä en halunnut että mua kiusataan siitä. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Toinen haastateltava (M/31–40/toinen vanhempi), joka oli pieneltä paikkakunnalta kotoisin, kertoi myös, että ei mielellään puhunut muille ihmisille omista taustoistaan.

Vaikka kouluaikoina puolalaisesta taustasta ei välttämättä ollut iloa, myöhemmin se on kuitenkin koettu positiivisena asiana.

Kun itse oon pieneltä paikkakunnalta kotoisin, [---] niin kylhän se vaikutti siihen, ettei sitä mitenkään mielellään mainostanut. On ollut jotain naljailua aiheesta tietysti silloin ala- ja yläasteaikoina, mutta sitten oikeestaan sen jälkeen se on ollut vaan positiivisessa valossa enemmän. (M/31–40/toinen vanhempi)

Vitoroulis ja Goergiades (2017: 141) ovat tutkineet Kanadassa koulukiusaamista maahanmuuttajanuorten ja valtaväestön nuorten keskuudessa. Tutkimuksen perusteella nuoren maahanmuuttajatausta on riski koulukiusatuksi joutumiselle. Toisen sukupolven maahanmuuttajilla todennäköisyydet altistua koulukiusaamiselle ovat vähentyneet, mutta riski on silti olemassa. Toisaalta myös maahanmuuttajan ulkonäöllä tai ihonvärillä on vaikutusta kiusaamisriskiin. Tämän tutkimuksen haastatteluvastauksissa puolalainen tausta ei näkynyt lapsuudessa ulospäin ja oli näin peiteltävissä. Taus-tan ilmitulo yhdistettiin joukosta erottumiseen ja kiusatuksi tulemisen pelkoon.

4.2.3.2 Suhde perintökieleen

Kaikki haastateltavat suhtautuvat nykyään positiivisesti perintökieleen. Mitä vanhemmiksi he ovat tulleet, sitä enemmän he ovat kertoneet alkaneensa arvostamaan perintökieltään ja puolalaista taustaansa. Osa haastateltavista pelkäsi lapsena ulkopuoliseksi jäämistä ja koulukiusaamista, minkä vuoksi he ovat peitelleet perintökieltään. Aikuistumisen myötä suhtautuminen on yleensä muuttunut. Vain yksi vastaajista kertoi päässeensä yli lapsuuden negatiivisista kokemuksista viime vuosina.

Myös ne haastateltavat, jotka eivät osaa puolaa, kertoivat arvostuksensa perintökieltä kohtaan kasvaneen ajan myötä. Yksi haastateltavista (N/41–50/yksi isovanhempi), jolla ei ole puolan kielen taitoa, alkoi arvostamaan puolan kieltä vasta teini-iässä, kun kuuli oman vanhempansa käyttävän sitä.

Mitä vanhemmaksi tulee, rupeaa omat sukujuuret kiinnostamaan. Nuorena mä en ajatellut asiaa ollenkaan. Tiesin vaan, että isä puhuu puolaa, koska sillä oli puolalainen äiti eikä sillä ollut mulle mitään merkitystä, mutta 90-luvun alussa, kun sinne pääs helpommin taas matkustamaan. [---] Silloin ymmärsin että “ahaa, isällä on tosissaan tällöinen kielitaito”. [---] Se on aika nuoresta asti kuitenkin sit ymmärtänyt, että se [puolan kieli] on ollut jollain tavalla positiivinen asia kuitenkin. (N/41–50/yksi isovanhempi)

Myös toinen haastateltava (N/51–60/yksi isovanhempi), jolla ei ole puolan kielen taitoa, kertoi alkaneensa pitää perintökieltä ja kaksikielistä taustaansa arvokkaana teini-iän jälkeen, vaikka hänen vanhempansa eivät puhuneet hänelle puolaa ja kotikielenä oli suomen kieli.

Aikuistuessani olen ymmärtänyt sen tärkeyden tai sanotaan arvon. En myöskään moiti, enkä ihmettele ja miksi vanhempani valitsivat sen, että meidän kotikielenämme ei ollut puola vaan suomi. [- -] Arvostan valtavasti mun jossain määrin voi sanoa kaksikielistä taustaa. Ja muutenkin arvostan todellakin puolalaisuutta itsessäni. (N/51–60/yksi isovanhempi)

Yksi haastateltava (M/18–30/toinen vanhempi) kertoi, että oli nuorempana erittäin kiinnostunut perintökielestään ja halusi oppia sitä. Saavutettuaan itselleen riittävän kielitaidon hän koki, että hänen ei tarvinnut opiskella puolan kieltä enempää ja into kielen oppimiseen lopahti. Ajan myötä puolan kielen merkitys vähentyi.

Ehkä mä olin paljon innokkaampi kehittymään ja oppia sitä lisää nuorempana, ja lapsena erityisesti mä olin tosi kiinnostunut siitä jotenkin. [---] Halusin oppia käyttämään puolan kieltä sillai, että mä tuun ymmärretyksi, että mä pystyn ymmärtämään muita. Sitten jossain kohtaa mä jotenkin saavutin sen, että mä koin, että et mun ei tarvii enää. Se on ehkä se isoin suhtautuminen, mutta oikeastaan mä oon aina kokenut, sillä tavalla että mä haluan jollain tapaa säilyttää ainakin itselläni tän kielenhallinnan. [---] Se on vähentynyt sen merkitys nykyään. [---] Se on ollut semmoinen pidempi prosessi, miks se merkitys on vähentynyt. (M/18–30/toinen vanhempi)

Perintökieltä arvostetaan myös sen takia, että sen osaaminen merkitsee vieraan kielen taitoa. Yksi haastateltava (N/31–40/toinen vanhempi) totesi ymmärtäneensä teini-ikäisenä, että mitä enemmän osaa vieraita kieliä, sen parempi. Puolan kielen osaajia ei ollut aiemmin Suomessa kovinkaan paljon ja haastateltava pystyi hyödyntämään kielitaitoaan työn haussa.

Siin jossain teini-iän kohdilla, mä rupesin paljon enemmän arvostaa sitä puolan kieltä. [---] Ja ehkä vielä enemmän siinä 2000-luvulla, puolan kieli oli kuitenkin suht koht harvinainen Suomessa, ku puolalaisia työntekijöitä oli niihin aikoihin aika paljon Suomessa, niin se aukas monii työpaikkoja itelle. (N/31–40/toinen vanhempi puolalainen)

Yhden haastateltavan (Muu/18–30/toinen vanhempi) suhtautuminen perintökieleen on vaihdellut. Lapsena hän ei ollut kovin kiinnostunut puolan kielestä eikä hän kokenut sitä läheiseksi. Myöhemmin puolan kielestä tuli hänen ainoa kotikielensä ja hän tunsu motivaatiota kielitaitonsa kehittämiseen.

Mä en lapsena ollut samalla tavalla kiinnostunut puolasta. Mä en kokenut niin suurta läheisyyttä puolan kieleen, koska mä en käyttänyt sitä missään muualla kuin mun äidin kanssa. [---] Mun vanhemmat erosi, kun mä aloitin lukion ja mä muutin asumaan mun äitin kanssa kaksistaan, joka sitten johti siihen, että mä olin ympäristössä, missä mulle puhuttiin vaan ja ainoastaan puolaa. Mun puolan kielen taito kasvoi tosi paljon yhtäkkiä, koska käytännössä se oli se kotikieli ja se oli, milloin mä kiinnostuin taas siitä, että mä halusin osata puhua sitä, koska mua alkoi ärsyttää tosi paljon se, että mun äiti puhuu mulle puolaks ja mä en osaa vastata hänelle puolaks, vaikka mä ymmärsin kaiken. Mä aloin silloin tietoisemmin opettelemaan puolaa. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Toinen haastateltava (M/31–40/toinen vanhempi) sanoi kokeneensa perintökielen taitoon kohdistuvat odotukset ahdistavina. Puolaa äidinkielenään puhuvan tuli osata kieltä hyvin. Nykyisin hänen suhtautumisensa on rennompi ja hän on tyytyväinen siihen, että kieli on hänen elämässään.

Se oli äidinkieli, niin sitä piti semmoisena vähä stressaavanakin juttuna, mut nyt kun aikaa mennyt, niin ei sitten enää sit jaksa niin paljon ressailla siitä. [---] Kuitenkin on vaan oikeastaan tyytyväinen siitä, että on se kieli siinä elämässä kuitenkin, että se on tuonut monenlaista rikkautta tähän elämään sitten kuitenkin. Joo, ehkä se suhtautuminen alussa oli vähän tiukka-pipoisempaa ja nykyään pyrkii ehkä enemmän nauttimaan kielen tuomista mahdollisuuksista enemmän kuin vaan että yrittää päntätä. (M/31–40/toinen vanhempi)

Kolmas haastateltava (N/31–40/molemmat vanhemmat) totesi, että aikuisena ei enää välitä toisten mielipiteistä samalla tavalla kuin nuorena. Aikuisena hän on ylpeä, että osaa puhua kahta kieltä.

Aikuisena ei häpeä, noloile tai pelkää, että mitä toiset siitä nyt sanoo tai on mieltä. Jos joskus aiemmin ollut, että olenko minä nyt erilainen muiden mielestä, nyt se on enemmän, että olen ylpeä, että osaan kahta kieltä puhua. On se hieno taito, et sillä tavalla ainakin suhtautuminen on muuttunut. Ja varmaan Suomi on muuttunut maana. Joskus aiemmin ei paljon ulkomalaisia ollutkaan ja nyt on aika paljonkin. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Yksi haastateltavista (N/41–50/molemmat vanhemmat) koki nuorempana koulukiusaamista, minkä vuoksi hän ei mielellään tuonut esille omaa taustaansa eikä aikaisemmin myöskään arvostanut perintökieltä ja sen osaamista. Toisaalta, vaikka haastateltavan molemmat vanhemmat ovat puolalaisia, hän kokee nykyisin kuitenkin olevansa integroitunut uuteen kotimaahansa ja pitää itseään täysin suomalaisena. Haastateltava kertoi arvostavansa nykyään kielitaitoaan ja sen tuomia mahdollisuuksia, mutta hän ei ilmaissut omaavansa erityistä tunnesidettä juuri puolan kieltä kohtaan.

Se ei ole helppoa, ja mitä kaikkia asioita siinä tuli, mitkä on ollut ristiriidassa mun elämässä ja ne jotenkin myönnettiin. Se [puolan kieli] on käytössä. Nyt se on ehkä arvokas asia. Se on ehkä ihan todella arvokas asia. [- -] Nyt mä olen niin suomalaistunut ja niin integroitunut joukkoon. [---] Se on mennyt, niin että mulla on ne kaksi kieltä päässä, mutta se voisi olla ja aivan hyvin hollanti tai ranska tai joku ihan mikä tahansa muu Euroopan kieli, ja tässä maailmantilanteessa, koska se nyt on puola. Ja koska se avaa mulle ne puolankieliset kaikki ovet, [---] eli sen takia se herättää mussa nyt sitä kiinnostusta. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Haastatteluaineistossa puolalaista taustaa ja puolan kielen osaamista on peitelty lapsuudessa, mutta aikuisuudessa kielitaustaan liittyy ylpeyttä. Tämän lisäksi kielen osaamista arvostetaan taitona, josta on hyötyä. Toisaalta perintökielen merkitys on voinut aikuisuuden myötä myös laskea, jos tarve sen käytölle on vähentynyt.

4.2.3.3 Perintökielen ja -kulttuurin ylläpitäminen

Perintökielen ja -kulttuurin vaaliminen voi olla haastavaa. Monet haastateltavat osavat vielä perintökieltä ja pystyvät käyttämään sitä kommunikaatiossaan, mutta puolalainen kulttuuri ei näy enää kovin vahvasti heidän elämässään. Perintökielen ja -kulttuurin säilyminen ja ylläpito ei siis ole itsestään selvä asia.

Yksi haastateltava (N/41–50/yksi isovanhempi) kertoi, että hän ei pysty vaalimaan puolalaisuuttaan elämässään, sillä hänelle ei puhuttu lapsuudessa puolaa eikä puolalainen kulttuuri näy hänen elämässään. Hän on kuitenkin halunnut säilyttää jollain tapaa yhteyden puolalaisiin juuriinsa, minkä vuoksi hän on antanut lapsilleen suvusaan esiintyneet puolalaiset nimet toisiksi etunimiksi.

Toinen haastateltava (N/51–60/yksi isovanhempi) totesi, että hänellä on oma tapansa pitää puolalaisuudesta kiinni. Hän uskoi, että puolalaisuuden tunne saattaa vielä vahvistua tulevaisuudessa, jos hän pääsee matkustamaan Puolaan. Hän kokee ylpeyden tunnetta puolalaisista sukujuuristaan.

No mulla kun ei ole lapsia, niin ei ole sellaista väliä, että sehän on vaan minusta kiinni. Mulla on kaikki mahdollisuus ja valta säilyttää sitä tai ei säilyttää. Nyt mä olen löytänyt sen oman tapani siinä olla. Ja mä näen jopa että se tulee kehittymään, että se on voimassa oleva tunne ja ajatus, joka pysyy. Se ei poistu millään tavalla ja varsinkin jos mä pääsen matkustamaan sinne, niin sitten se voi jopa lisääntyä. [---] Koskaan en ole korostanut sitä, että olen Puolassa syntynyt ja asunut siellä vain kolmevuotiaaksi. Niin ei se tule koskaan esiin eikä kukaan sitten tietenkään ulkoapäin edes nää, mutta mä aina tykkään, että se on semmoinen ylpeyden aihe. Se on sellainen hyvä juttu. (N/51–60/yksi isovanhempi)

Yksi haastateltava (N/31–40/toinen vanhempi) pyrkii siihen, että ylläpitää kielitaitoa tavalla tai toisella. Oma taustaa ei pidä unohtaa eikä hävetä.

Silloin, kun se [puolalaisuus] on tarve tuoda esille, niin mä tuon enkä häpee sitä, että on sitä kulttuuria siinä ja kyl yritän tosiaan, jos olisi mahdollista, tietyllä tapaa aina ylläpitää sitä kieltä tavalla tai toisella. Ei mun mielestä pitäisi unohtaa sitä, missä on alun perin syntynyt ja mitä on saanu sieltä. (N/31–40/toinen vanhempi)

Toinen haastateltava (M/18–30/toinen vanhempi) sanoi olevansa epävarma identiteetistään. Hän mielestään puolalaisen ja suomalaisen identiteetin yhdistäminen ja vaaliminen ei ole helppoa.

Tavallaan se yhdistäminen [puolalaisuuden ja suomalaisuuden] ei oo mikään kovin helppo asia sillä tavalla. Ja tunnen, et vähä on ristiriitanen olo kans, että vähän kumpaakin pitäs vaalia, mut sit ei aina välttämättä osaa priorisoida eri tilanteissa. Mulla on hyvinkin usein ollut semmone, et mä en oo ollu varma identiteetistä. Kuitenkin ehkä tärkeintä on, et osaa arvostaa sitä, et mitä on oppinut lapsena, et se tehny itsestää se mitä on. (M/18–30/toinen vanhempi)

Seuraava haastateltava (Muu/18–30/toinen vanhempi) kertoi haluavansa vaalia puolalaisuutta omassa elämässä. Hän on myös kiinnostunut hyödyntämään kielitaitoaan tulevaisuudessa.

Mä haluan vaalia sitä [puolalaisuutta] mun omassa elämässä ja mä haluaisin ymmärtää sitä enemmän. Musta tuntuu, että mulla on laajempi ymmärrys kuin mitä perusihmisellä, joka ei osaa puolaa, on, mutta mä -haluaisin tuntea sen paremmin. [---] Mä oon kiinnostunut siis kääntäjän urasta. [---] Sillä saa mahdollisuuksia esimerkiksi kääntää puolankielisiä teoksia suomeksi, koska musta tuntuu, että Puolassa on aivan uskomaton määrä tosi hienoa taidetta, mikä on kielimuurin takana silleen, että ihmiset oikeasti tiedä sen olemassaolosta, koska ne ei niillä mitään pääsyä siihen. Niin musta olisi kanssa silleen hienoa pystyä tavallaan tuomaan uudenlaista näkökulmaa puolalaisuuteen myös Puolan ulkopuolelle ja mun itseni ulkopuolelle suomalaiseen yhteiskuntaan. (Muu/18–30/toinen vanhempi)

Vain yksi haastateltava (N/41–50/molemmat vanhemmat) totesi, että hänen ei tarvitse vaalia eikä säilyttää puolalaisuutta omassa elämässään. Hän identifioi itsensä täysin suomalaiseksi, minkä vuoksi puolalaisuus ei kuulu hänen elämäänsä.

Ei ollenkaan, sitä ei vaalita eikä sitä säilytetä. [---] Mun elämässä on suomalaiset tavat ja suomalaisuus. Mulla on Suomen koulutus ja mulla on suomalainen perhe. Mulla on suomalainen mies ja Suomessa asuneet ja kasvaneet lapset, jotka on ihan yhtä lailla turisteja Puolassa kun minäkin. Kyllä mä sanoisin, että mä olen suomalainen. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Vaikka haastateltava kertoi, ettei aio säilyttää ja vaalia vanhemmiltaan saatua perintökieltä ja -kulttuuria, kieli on vahvasti läsnä hänen arjessaan. Haastateltava kuitenkin käsittelee kansallista identiteettiä valintana kahden vaihtoehdon väliltä. Identiteettiin voi liittyä muutenkin epävarmuutta, mutta yleisesti haastatteluiden ja kyselyinkin perusteella suomalaisuuden ja puolalaisuuden yhdistäminen on mahdollista. Vastaavasti Leen (2002) tutkimuksessa toisen polven maahanmuuttajat olivat onnistuneet luomaan itselleen kulttuuri-identiteetin, jossa tunnistettiin vaikutteita sekä heidän omasta perintökulttuuristaan että uudesta kohdemaan kulttuurista.

4.2.3.4 Perintökielen polveutuminen

Yksi haastateltava (M/31–40/toinen vanhempi) kertoi kokevansa puolalaisuuden vaalimisen omassa elämässään raskaaksi. Hänelle on kuitenkin tärkeää kertoa lapsilleen Puolasta ja viedä heidät Puolaan tapaamaan sukulaisia. Hänestä on myös tärkeää, että lapset saavat jonkinlaisen kosketuksen puolan kieleen kotonaan.

Se on tärkeää, mutta se on hyvin raskasta. [---] Ehkä sitten tärkeydestä ker-
too just se, että sitä yrittää jälkikasvullekin sitten kertoa, että tämmöinen
tää maa on ja on vienyt niitä sinne ja käydään siellä sukulaisilla. [---] On
silleen tärkeä myös omasta mielestä sitten, että myös omat tyttäret, jos ei ne
kieltä nyt opi sitten mitenkään ihan kauhean hyvin, mutta ihan ainakin joku
muistijälki lapsuudesta. (M/31–40/toinen vanhempi)

Kaksi haastateltavaa (N/31–40/toinen vanhempi, M/18–30/toinen vanhempi) aikoo puhua lapsilleen puolaa, vaikka uskoo sen olevan vaikeaa, sillä heidän oma puolan kielen taitonsa on puutteellinen.

Siis se on mä tota itse asiassa ja pohtinu ja kyl mä puhuisin [omille lapsille
puolaa], mutta mä en pystyis heille samalla tavalla sitä kaikkee, koska ei
mulla enää ole semmoista puolan kielen resurssii. Totta kai, että vähäsen tai
osan tai jotain pieniä sanoja tai jotakin tälleen näin ja laittaisi lukee puolaks.
(N/31–40/toinen vanhempi puolalainen)

Just niinku mä sanoin aikaisemmin niin sitä, että opetanko sitä lapsilleni,
niin mä sanoisin, että en yritä mitenkään suinkaa hävittämään sitä, että kyl
mä tuon sen kaiken mitä mä oon tavallaan oppinut. Ehkä mä en sitä painota
millään tavalla. (M/18–30/toinen vanhempi)

Yksi haastateltava (N/31–40/molemmat vanhemmat) yritti jonkin aikaa äitinsä tuella opettaa puolaa esikoiselleen. Esikoinen vaikutti ymmärtävän puolaa, mutta ei kuitenkaan puhunut tai vastannut ikinä puolaksi, joten haastateltava päätti luopua puolan kielen puhumisesta lapselleen.

Mulla oli yritystä sen esikoisen kanssa jonkun aikaa, että puolankielisii lastenohjelmia katsottiin ja tommosta. Mun äiti pitkään yritti mun esikoiselle puhua puolaa, että se puolan kieli tulisi, mutta sitten kun esikoinen selkeesti ymmärsi, mutta hän ei koskaan vastannut mitään ja mun äiti myös halusi saada paremman kontaktin omaan lapsenlapsensa, joten mun äiti alkoi puhua sitten jossakin kohtaa suomea, jotta mun lapsi vastaa hänelle. [---] Mulla oli jossain kohtaa vähän huono omatunto siitä, mutta nyt olen asian kanssa ihan sinut. [---] Suomi on mulle kuitenkin se äidinkieli. Se on mulle se ykköskieli ja se tärkeempi jokapäiväisten asioiden hoitamiskieli. [---] Mä en koe, että se [puola] on kauheen merkityksellinen kieli, et jos mä puhuisin ehkä jotain tommosta oikeasti itseni mielestä merkityksellistä kieltä, niin sitten mä ehkä siis haluaisin sitä paremmin vielä ylläpitää ja lapsille opettaa. (N/31–40/molemmat vanhemmat)

Haastateltava (N/41–50/molemmat vanhemmat) kertoi, että puhui ensimmäiselle lapselleen vähän puolaa. Hän koki kuitenkin kielen tuottamisen hankalaksi, ja toiselle lapselleen hän ei puhunut enää puolaa. Hän ei myöskään halunnut siirtää lapsilleen sitä kiusaamisen kokemusta, jonka itse kohtasi taustansa takia.

Mun tytölle mä vielä puhuin vähän puolaa kotona, ehkä mä vielä hankin jotain kirjallisuutta, mutta mä olin jo aika yksin sen kielen kanssa, eikä se ollut enää mun tunnekieli vaan päinvastoin se oli semmoinen aika hankalaa, työstettävä kieli, joka tuli ehkä vähän hitaasti, oli ehkä vähän ruosteessa. Sitten kun mä sain pojan, niin hänelle mä en sitten enää juurikaan puhunut puolaa, että kyllä ne kaikki lorut ja nallen laulut, niin ne sai jäädä sitten, että mä en enää sitä tarvinnut. Enkä mä tarvinnut semmoista erotusta, että kun me mennään lasten kanssa leikkipuistoon, niin mä olen se äiti, joka puhuu mun lapsille jotain. Ja, josta mua on vielä kiusattu, että mä en ainakaan sitä kiusaamista siirrä mun lapsille. Senpä takia mun lapset ei puhu puolaa, koska kyl se sitten jäi. (N/41–50/molemmat vanhemmat)

Toinen haastateltava (M/60+/toinen vanhempi) teki tietoisin päätöksen olla puhumatta lapselleen puolaa. Päätökseen vaikutti puutteellinen kielitaito ja vähäiset yhteydet puolalaisiin sukulaisiin.

Ku ei itselläkään toi kielitaito ollut täydellinen, niin jotenkin tuntu, että en pystykään sitä opettamaan aktiivisesti. Ei ollu sellasta motivaatiota siihen, että olisin edes yrittänyt opettaa. Oma taito oli sen verran puutteellinen. Kai se oli myös laiskuutta, että en lähtenyt sitä sillä tavalla, et ois opettanut. Ei me siinä vaiheessa oltu yhteydessä [sukulaisiin]. Ei [ollut] reissuja Puolaan. Sukulaiset jäi kaukaiseksi. En kokenut tarpeelliseksi opettaa lapselle. (M/60+/toinen vanhempi)

Suurin osa haastateltavista kertoi kokeneensa perintökielen ja -kulttuurin vaalimisen omassa elämässään tärkeäksi. Jopa haastateltavat, joilla ei ollut puolan kielen taitoa, halusivat vaalia sitä omalla tavallaan. Yksi tapa vaalia kielitaitoa on opettaa sitä omille

lapsilleen, mikä voi olla haastavaa, jos on vanhemmista ainoa, joka puhuu lapsilleen perintökieltä. Kielen opettaminen vaatii vanhemmalta motivaatiota ja sitoutumista, sillä arkinen puhe lapselle ei riitä, vaan kieltä pitäisi sisällyttää tietoisesti monin eri tavoin osaksi jokapäiväistä elämää (Jakubek-Głąb 2024: 14–16).

5 LOPUKSI

Tämä tutkielma on käsitellyt suomalaisia, joilla on puolan kieli perintökielenä. Tässä luvussa esittelen kokoavasti tärkeimpiä tutkimustuloksiani. Ensin pohdin tulosten valossa perintökielen merkitystä, minkä jälkeen tarkastelen perintökulttuurin hiipumista tutkittavien elämässä. Lopuksi pohdin puolalaisten sukujuurten vaikutusta tutkittavien identiteettiin.

5.1 Perintökielen merkitys

Monet haastateltavat toivat esiin, että heidän suhtautumisensa perintökieleen on muuttunut ajan myötä ja etenkin aikuisiällä kieltä on oppinut arvostamaan toisin kuin nuoruudessa. Lapsuudessa kielitaitoa väheksyttiin, ja väheksynnän taustalta nousi esiin kokemukset koulukiusaamisesta ja pelot kiusatuksi joutumisesta. Pienellä paikkakunnalla tai maaseudulla kasvaneet haastateltavat pelkäsivät lapsina, että joutuisivat kiusatuiksi ulkomaalaistaustansa takia. Asuinpaikalla on ollut vaikutusta siihen, miten haastateltujen erilainen tausta on otettu vastaan muiden lasten keskuudessa.

Kaikki haastateltavat kertoivat arvostavansa omaa perintökieltä. Kuitenkin ne, jotka olivat nähneet nuoresta pitäen enemmän vaivaa kielitaitonsa kehittämiseksi, ilmaisivat muita suurempaa arvostusta perintökieltään kohtaan. Kaksi haastateltavista totesi, että perintökieli ei ollut heille merkittävä. Tämä oli yllättävää, sillä oletin lähtökohtaisesti perheyhteyden tekevän perintökielestä itsessään sen puhujille arvokkaan. Molemmat haastateltavat tarkastelivat perintökieltä kuitenkin käytännöllisyyden näkökulmasta ja arvostivat sujuvaa puolan kielen taitoaan. He korostivat, että suomi on heidän ensisijainen kielensä sekä tunnekielensä.

Haastatteluissa nousi esiin perintökielen taitotasoon liittyvät paineet. Yhdelle perintökielen osaamisen olisi pitänyt koulussa vastata yleistä saman ikäluokan äidinkielen osaamisen tasoa. Toinen puolaa äidinkielenään puhuvista haastateltavista kertoi puolan kielen tunneilla peitelleensä sitä, että ei osannut lukea puolaa, eikä siksi pystynyt tekemään kotitehtäviä. Ulkopuoliset saattavat olettaa, että perintökieltä osataan sujuvasti, kun sitä on käytetty kotikielenä. Pelkkä kielen oppiminen ja käyttäminen kotona ei kuitenkaan takaa laajaa ja monipuolista kieliosaamista. Liian suuret ulkopuoliset tai sisäistetyn odotukset kieliosaamista kohtaan saattavat nostaa kynnyksen perintökielen opiskeluun. Tämän perusteella on syytä pohtia, voisiko perintökielen käsitteen

laajempi tunnettavuus edistää realistista suhtautumista perintökieltä kohtaan, ja näin myös käytännössä ehkäistä perintökieleen liittyviä negatiivisia kokemuksia ja esteitä kielitaidon kehittämiseksi.

Monet haastateltavat kokivat tärkeäksi ylläpitää perintökielen taitoaan. Käytännössä perintökielen vaaliminen on kuitenkin haastava tehtävä, ja suurimmalle osalle haastateltavista puolan kielen käyttö arjessa oli jo vähentynyt ja puheen tuottamisen sujuvuus heikentynyt. Hiipuva kielitaito voi saada henkilön epäilemään omaa kyvykkyytään opettaa perintökieltä omille lapsilleen. Jos kielitaito ei siirry seuraavalle sukupolvelle, on syytä pohtia heikentääkö tämä perhesiteiden muodostumista, sillä haastateluista moni kertoi pitävänsä yhteyttä sukulaisiinsa perintökieltä käyttäen. Perintökieltä puhuvien isovanhempien ja Suomessa syntyneiden lapsien välille nouseva kielimuuri voi vaikeuttaa yhteydenpitoa ja perhesuhteiden luomista. Perintökieli, joka on haastateltaville tärkeä yhdistävä tekijä perhesuhteiden vaalimisessa, näyttääkin seuraavan sukupolven myötä muodostuvan perhesuhteita heikentäväksi tekijäksi. Tämä perusteella on tärkeä selvittää, miten perintökielen opettamista ja siirtymistä seuraavalle sukupolvelle on mahdollista tukea eri yhteyksissä.

5.2 Perintökulttuurin hiipuminen

Tämän tutkimuksen lähtöoletuksena oli, että haastateltavat tasapainottelevat kahden maan ja kulttuurin välillä omaksuen piirteitä molemmista kulttuureista. Aineiston tarkastelussa oli kuitenkin yllättävää, kuinka vähän kulttuuri näkyi haastateltavien elämässä. Osalle haastateltavista oli vaikea erottaa puolalaiseen ja suomalaiseen kulttuuriin kuuluvia asioita toisistaan. Haastateltavat eivät osanneet kuvata lapsuuden kodissaan kohtaamiaan kulttuurieroja, eivätkä kyenneet erittelemään oliko oman vanhemman jokin toimintamalli osa puolalasta vai suomalaista kulttuuria tai kenties vanhemman oma tapa toimia. Voidaan pohtia, johtuuko tämä siitä, että suomalainen ja puolalainen kulttuuri ovat lähellä toisiaan, vai siitä että puolalainen kulttuuri on jäänyt monelle jo lapsuudessa pimentoon. Perintökulttuurin vaaliminen voi olla haastavaa, jos ei osaa sanoa miten puolalainen kulttuuri näkyy osana elämää. Miten on mahdollista vaalia jotain, mitä ei välttämättä osaa pukea sanoiksi?

5.3 Puolalainen identiteetti

Suurin osa haastateltavista suhtautui positiivisesti puolalaiseen sukujuuriinsa. Puolalaisuus on osa heidän identiteettiään ja muokannut heitä sellaisiksi kuin he ovat. Moni korostikin, että omaa historiaa ei pitäisi unohtaa. Suomalaista ja puolalaista kieltä ja kulttuuria voi arvostaa kumpaakaan väheksymättä, eikä suomalainen identiteetti rajaa pois puolalaisuutta. Yksi haastateltavista identifioitui kuitenkin tiukasti vain suomalaisiksi, vaikka kertoikin lukevansa puolalaisia kirjoja, kuuntelevansa puolalaisia podcasteja ja tapaavansa puolalaisia sukulaisia. Haastateltavalle oli jo lapsuudessa iskos-tunut mieleen ajatus, että on parempi olla ”suomalainen suomalaisten joukossa”.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä maisterin tutkielmassa tutkittiin Suomessa asuvia täysi-ikäisiä henkilöitä, joilla on puolalaiset sukujuuret ja puolan kieli perintökielenään. Tavoitteena oli selvittää, miten perintökieli on läsnä tutkittavien elämässä ja miten he siihen suhtautuvat. Tarkoituksena oli myös tarkastella, miten puolalainen kulttuuri ilmenee tutkittavien elämässä ja minkälainen osa puolalaisella taustalla on ollut heidän identiteettinsä muodostumisessa. Tutkielmaa varten tehtiin erillinen kysely- ja haastattelututkimus. Kyselytutkimukseen osallistui 31 henkilöä ja puolistrukturoituun temahaastatteluun yhdeksän henkilöä.

Kyselyn tuloksista ilmeni, että monen vastaajan lapsuudenkodissa käytettiin kahta tai kolmea kieltä. Mitä lähempänä puolalaiset sukukytkökset ovat vastaajaa, sitä todennäköisemmin hän osaa puolaa ja lähes kaikki vastaajat, jotka puhuvat puolaa, käyttävät edelleen puolan kieltä kommunikointiin perheensä ja sukulaistensa kanssa. Vastajista yli puolet ei ollut tyytyväisiä kielitaitoonsa, mutta suurin osa heistä ei myöskään tee mitään kielitaitonsa parantamiseksi. Toisaalta tyytyväisyys kielitaitoon ei vaikuttanut siihen mihin kansallisuuteen vastaaja itsensä identifioi, sillä he, jotka olivat tyytyväisiä kielitaitoonsa, identifioituvat joko täysin suomalaisiksi tai enemmän suomalaisiksi kuin puolalaisiksi. Kulttuuriosiossa kysymyksenasettelu ei onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla ja aihetta olisi syytä joka tapauksessa tutkia laajemmalla otteella.

Haastatteluista ilmeni, että perintökieli on arvokas asia haastateltavien elämässä kielitaidosta riippumatta. Lapsuudessa puolalaista taustaa saatettiin peittää, mikä vaikutti kielen käyttöön ja kielen opiskelun motivaatioon nuoruudessa, mutta nyt moni on jo ylpeä puolalaisesta taustastaan. Haastateltaville tuotti vaikeuksia sanoittaa, miten puolalainen kulttuuri näkyy heidän elämässään, ja puolan kulttuurin läsnäolo arkielämässä onkin haastatteluiden perusteella vähäistä. Suurin osa vastaajista koki tärkeäksi puolalaisuuden vaalimisen. Tässä yhteydessä korostuu kuitenkin huoli puolan kielen siirtymisestä seuraavalle sukupolvelle. Monet epäilivät, että eivät pysty luomaan lapsilleen omaa historiaansa vastaavia kielen oppimisen olosuhteita. Osa vanhemmista kertoikin päätyneensä joko välittömästi tai myöhemmin käyttämään lastensa kanssa kommunikointiin puolan sijaan suomen kieltä.

Tutkielmassa käsiteltyjen aiheiden tarkastelu jää kaipaamaan lisää ajallisesti syvällisempää tutkimusta ja olisikin mielenkiintoista seurata tutkimukseen osallistuneita

pitkittäistutkimuksessa. Millaisia muutoksia heidän elämäänsä tulee perintökielen käytön ja kieleen suhtautumisen osalta tulevaisuudessa? Miten perintökielen ylläpito ja siirtyminen seuraavalle sukupolvelle onnistuu? Miten yhteiskunta voisi tukea puolalaisen perinnön vaalimista Suomessa?

7 POLSKI JAKO JĘZYK ODZIEDZICZONY

Jezyk odziedziczony to jezyk, który ma znaczenie dla danej osoby przez historie rodziny. Zgodnie z fińską konstytucją każdy ma prawo do zachowania i rozwijania własnego jezyka i kultury. Jezyk jest potrzebny do zachowania i przekazywania własnej kultury. W Finlandii niewiele jest badañ na temat jezyka polskiego jako jezyka odziedziczonego, dlatego wa¿ne jest jego zbadanie.

Ta praca magisterska dotyczy peñnoletnich Finów mieszkajacych w Finlandii, dla których jezyk polski jest jezykiem odziedziczonym. Celem badania bylo sprawdzenie, w jaki sposob jezyk odziedziczony jest obecny w zyciu respondentów i jak sie do niego odnoszą. Celem bylo rowniez sprawdzenie, czy polska kultura jest obecna w codziennym zyciu i jaka role ma polskie pochodzenie w ksztaltowaniu tozsamosci tych osob. Badanie przeprowadzilam w dwuch czesciach: najpierw uzylam ankiety Google Forms, na ktora odpowiedzialo 31 osob, a nastepnie przeprowadzilam wywiady z dziewięcioma osobami w ramach ustrukturyzowanego wywiadu tematycznego.

Wyniki ankiety pokazaly, ze wielu respondentów dorastalo jako osoby dwujezyczne lub trojjezyczne. Respondenci uzywaja swojego jezyka odziedziczonego do komunikowania sie z rodzina i krewnymi, jesli potrafia nim mowic. Ponad polowa respondentów nie jest zadowolona ze swoich umiejetnosci jezykowych, ale wciaz tylko mniej niz polowa z nich probowala je poprawic. Zadowolenie ze swoich umiejetnosci jezykowych nie wpływa na to, jak respondenci sie identyfikuja, poniewaz ci, ktorzy byli z nich zadowoleni, identyfikowali sie jako w pełni fińscy lub bardziej fińscy niz polscy.

Wywiady pokazaly, ze jezyk odziedziczony jest cenna czescia zycia rozmowców, niezaleznie od ich umiejetnosci jezykowych. W dzieciinstwie polskie pochodzenie moglo byc ukrywane, co wplynelo na uzywanie jezyka i motywacje do nauki jezyka, ale teraz wielu respondentów jest juz dumnych ze swojego wielokulturowego pochodzenia. Rozmowcom trudno bylo wyrazic, jak polska kultura jest obecna w ich zyciu. Wywiady sugeruja, ze obecnosć polskiej kultury w ich codziennym zyciu jest rzeczywiscie niska. Wiecezosć rozmowców uznala, ze pielęgnowanie polskosci jest wazne. Podkresla to uwaga o przekazaniu jezyka polskiego nastepnemu pokoleniu. Wielu z nich watpilo, czy beda w stanie stworzyc swoim dzieciom warunki do nauki jezyka zgodne z ich wlasna

historią. Niektórzy rodzice zgłosili, że w którymś momencie zdecydowali się używać języka fińskiego do komunikowania się ze swoimi dziećmi.

Liite 1. ESITTELYTEKSTI

Tutkimus: Puola perintökielenä

Hei,
olen Anna Phan ja opiskelen Helsingin yliopistossa kielten maisteriohjelmassa pääaineenani puola. Teen maisterintutkielmaa, jossa tutkin puolaa perintökielenä Suomessa. Perintökieli on yksilön suvussa käytetty kieli, joka on osa tämän kielellistä identiteettiä. Kyseessä voi olla kieli, jonka siirtyminen seuraaville sukupolville on jo katkennut.

Etsin täysi-ikäisiä vastaajia, jotka asuvat Suomessa ja joilla on perintökielenään puola. Vastaajiksi sopivat henkilöt, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet Suomeen ennen täysi-ikäistymistään. Kyselyyn vastataan anonymisti eikä vastauksia voi myöhemmin yhdistää vastaajaan. Kyselyyn voi vastata 25.2.2024 klo 23:59 asti ja vastamiseen kuluu aikaa noin 5 minuuttia.

Linkki kyselyyn:

<https://forms.gle/4FXuLVwrGmxD3Wr9>

Lisäksi etsin henkilöitä yksilöhaastatteluun samoilla kriteereillä. Jos haluat osallistua haastatteluun, yhteystiedot voi jättää erillisen linkin kautta kyselyn jälkeen. Haastattelu toteutetaan maaliskuussa etähaastatteluna, joka tallennetaan.

Kyselyn vastaukset sekä haastattelutaltioinnit säilytetään tutkimuksen teon ajan, jonka jälkeen kaikki tiedot hävitetään.

Jos tulee kysyttävää tai tarvitset lisätietoa, voit ottaa yhteyttä minuun anna.phan@helsinki.fi. Tutkielmaani ohjaa yliopistonlehtori Max Wahlström.

Ystävällisin terveisin,
Anna Phan
Helsingin yliopiston maisteriopiskelija

Liite 2. KYSELYTUTKIMUS

Puola perintökielenä

Tämä kysely on tarkoitettu täysi-ikäisille vastaajille, jotka asuvat Suomessa ja joilla on perintökielenään puola. Vastaajiksi sopivat henkilöt, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet Suomeen ennen täysi-ikäistymistään. Kyselyyn vastataan anonyymisti eikä vastauksia voi myöhemmin yhdistää vastaajaan.

Tämän kyselyn on luonut maisteriopiskelija Anna Phan. Kyselyn tuloksia käytetään maisterintutkielmassa, jossa tutkitaan puolaa perintökielenä Suomessa.

Yhteydenotot: anna.phan@helsinki.fi

Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- Muu
- En halua vastata

Ikä

- 18–30
- 31–40
- 41–50
- 51–60
- 60+

Millaiset perhekytkökset sinulla on puolan kieleen? Vastaa sen mukaan, mikä kuvaa tilannettasi parhaiten.

- Molemmat vanhempani ovat puolalaisia
- Vain toinen vanhemmista on puolalainen

- Vähintään yksi isovanhemmistani on puolalainen
- Muu:

Oletko syntynyt Suomessa?

- Kyllä
- En

Minkä ikäisenä tulit Suomeen?

- Alle kouluikäisenä (alle 7-vuotiaana)
- Alakouluikäisenä (noin 7–12-vuotiaana)
- Yläkouluikäisenä (noin 13–15-vuotiaana)
- Lukio- tai ammattikouluikäisenä (noin 16–18-vuotiaana)

Mitä kieliä kotonasi on käytetty, kun olit lapsi? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Suomi
- Ruotsi
- Englanti
- Puola
- Muu:

Keiden kanssa puhut puolaa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Vanhempieni
- Sisarusteni
- Isovanhempieni
- Ystävieni
- Tuttavieni
- Sukulaisteni
- En puhu puolaa
- Muu:

Kuinka usein yleensä käyt Puolassa?

- Harvemmin kuin kerran vuodessa
- Kerran vuodessa
- 2–3 kertaa vuodessa
- Enemmän kuin 4 kertaa vuodessa
- En ole ikinä käynyt Puolassa
- Muu:

Kuinka pitkiä aikoja yleensä vietät Puolassa?

- Alle viikon
- 1–2 viikkoa
- 3–4 viikkoa
- 1–3 kuukautta
- En ole käynyt ikinä Puolassa
- Muu:

Missä olet opiskellut puolan kieltä? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Koulussa
- Työväenopistossa
- Itsenäisesti
- Kesäkursseilla
- En ole ikinä opiskellut puolaa
- Muu:

Oletko tyytyväinen omaan puolan kielen taitotasosi?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Puhutko tai aiotko puhua omille lapsillesi puolaa?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- Muu:

Kulttuuri

	En ollen- kaan	Vähän	Jonkin verran	Paljon	Erittäin paljon	En osaa sanoa
Kuunteletko puola- laista musiikkia?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Katsotko puolalai- sia ohjelmia tai elo- kuvia?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pidätkö puolalai- sesta ruoasta?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Juhlitko puolalaisia juhlapäiviä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Mitä seuraavista koet olevasi?

- Suomalainen
- Puolalainen
- Enemmän suomalainen kuin puolalainen
- Enemmän puolalainen kuin suomalainen
- Sekä suomalainen että puolalainen
- Muu:

Kiitos, että vastasit kyselyyn.

Etsin lisäksi vapaaehtoisia yksilöhaastatteluun, joka toteutetaan maaliskuun aikana. Haastattelu suoritetaan etäyhteydellä ja se tallennetaan. Jos olet kiinnostunut, voit jättää yhteystietosi seuraavan sivuston kautta.

Liite 3. HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Miten kieli näkyy arkielämässäsi? Kuvaile tätä mahdollisimman laajasti.
2. Oletko tyytyväinen omaan kielitasoosi? Perustele?
3. Jos et ole tyytyväinen, minkä pitäisi muuttua, jotta olisit tyytyväinen?
4. Onko suhtautumisesi perintökieleen muuttunut ajan myötä?
5. Miten puolalainen kulttuuri näkyy elämässäsi?
6. Mikä on puolalaisuudessa tärkeitä sinulle?
7. Kuinka tärkeitä on puolalaisuuden säilyttäminen tai vaaliminen omassa elämässäsi?

LÄHDELUETTELO

- Connaughton-Crean, Lorraine & Ó Duidhir, Pádraig. 2024. 'We are always planning trips to Poland': The influence of transnational family life on the family language policy of Polish-speaking families in Ireland. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*. 1–15.
- Connor, Phillip Carey. 2010. *A theory of immigrant religious adaptation: Disruption, assimilation, and facilitation*. Väitöskirja. Princeton University.
- Espoo. 2024. *Oman äidinkielen opetus*. <https://www.espoo.fi/fi/kasvatus-ja-opetus/perusopetus/oman-aidinkielen-opetus> (15.12.2024).
- Fishman, Joshua A. 2001. 300-plus years of heritage language education in the United States. Teoksessa Joy Kreeft Peyton & Donald A. Ranard & Scott McGinnis (toim.), *Heritage languages in America: Preserving a national resource*, 81–97. Washington: Center for Applied Linguistics.
- García López, María Elena. 2023. Family language policies of non-native bilingual parents raising bilingual children in monolingual contexts. *Estudios de lingüística inglesa aplicada* 23. 51–85.
- Gruszczyńska-Thompson, Anna. 2019. Maintenance and non-maintenance of community language in immigrant families: The case of Polish parents in the UK. *Globalisation, Societies and Education* 5 (17). 574–529.
- Hassinen, Sirje. 2005. *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Jyväskylä: Finn Lectura.
- Helsinki. 2024. *Opetussuunnitelma oppiaineet ja arviointi*. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/opiskelu-peruskou-lussa/opetussuunnitelma-oppiaineet-ja-arviointi> (15.12.2024.)
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hruby, Suzanne. 1982. The Church in Poland and its political influence. *Journal of International Affairs* 36. 317–318.
- Jakubek-Głąb, Izabela. 2024. Polish language maintenance and transmission in Finnish diaspora: A study of family dynamics and cultural influences. *Languages* 9 (12). 1–18.
- Kagan, Olga. 2009. *The Heritage language learner Survey: Report on the Preliminary Results*. <https://nhlrc.ucla.edu/nhlrc/research> (15.12.2024).

- Kaikkonen, Pauli. 2004. *Vierauden keskellä: vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisen kasvatuksen aineksia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos.
- Kotimaisten kielten keskus. 2024. *Perintökieli*. https://www.kotus.fi/julkaisut/kielipolitiikkajulkaisut/kielen_asemaan_liittyvat_termit_hallinnossamme_-sanasto/perintokieli (27.10.2024).
- Kurki, Tommi & Mustaoja, Liisa. 2020. *II Aineistokeruusta analyysiin. Luku 3 Haastattelu aineistonkeruun metodina sosiolingvistiikassa*. Teoksessa Milla Luodonpää-Manni & Markus Hamunen & Reetta Konstenius & Matti Miestamo & Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I-V*, 274–312. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laskowski, Roman. 1993. The endangered language. The acquisition of the case system by Polish children in Sweden. Teoksessa Gerd Hentschel & Roman Laskowski (toim.), *Studies in Polish morphology and syntax*, 121-162. München: Verlag Otto Sanger.
- Lee, Jin Sook. 2002. The Korean Language in America: The Role of cultural Identity in Heritage Language Learning. *Language, Culture and Curriculum* 2 (15). 117–133.
- Lyskawa, Paulina & Maddeaux, Ruth & Melara, Emilia & Nagy, Naomi. 2016. Heritage speakers follow all the rules: Language contact and converge in Polish Devoicing. *Heritage Language Journal* 13 (2). 219–244.
- Opetushallitus. 2024. *Oman äidinkielen opetus*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oman-aidinkielen-opetus> (27.10.2024).
- Pew Research Center. 2018. *Origins and Destinations of the World's Migrants, 1990–2017*. <https://www.pewresearch.org/global/feature/global-migrant-stocks-map/> (16.12.2024).
- Polinsky, Maria. 2015. Heritage languages and their speakers: State of the field, challenges, perspectives for future work, and methodologies. *Zeitschrift für Fremdsprachwissenschaft* 26(1). 7–27.
- Pułaczewska, Hanna. 2019. Importance of friendship. An overlooked predictor of heritage language skills and cultural knowledge in teenagers of Polish origin in Germany. *Learning, Culture and Social Interaction* 22. 1–13.

- Pułaczewska, Hanna. 2021. Adolescence as a “critical period” in the heritage language use. Polish in Germany. *Open Linguistics* 7. 301–315.
- Romanowski, Piotr. 2021. A deliberate language policy or a perceived lack of agency: Heritage language maintenance in the Polish community in Melbourne. *International Journal of Bilingualism* 25 (5). 1214–1234.
- Romanowski, Piotr. 2022. Paternal agency in heritage language maintenance in Australia: Polish fathers in action. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 25 (9). 3320–3332.
- Romanowski, Piotr & Seretny, Anna. 2024a. Polszczyzna jako język odziedziczony. *Magazyn Polskiej Akademii Nauk* 1 (77). 70–71.
- Romanowski, Piotr & Seretny, Anna (toim.). 2024b. *Polish as heritage language around the world: selected diaspora communities*. Lontoo: Routledge.
- Seretny, Anna & Lipińska, Ewa. 2016. Polish as a Heritage Language – Somewhere in Between. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny* 2 (160). 177–201.
- Taylor, Charles. 1989. *Sources of the self: Making of modern identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tilastokeskus. 2024a. *Suomen kansalaiset, joilla kaksoiskansalaisuus iän ja toisen kansalaisuuden mukaan, 2000–2023*.
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/stat-fin_vaerak_pxt_11rk.px/ (27.10.2024).
- Tilastokeskus. 2024b. *Väestö kansalaisuuden, iän ja sukupuolen mukaan, 1990–2023*. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vv.px/ (27.10.2024).
- Tilastokeskus. 2024c. *Väestö kielen, iän ja sukupuolen mukaan, 1990–2023*.
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vx.px/ (27.10.2024).
- Titkow, Anna & Duch, Danuta. 2004. The Polish Family: Always an institution. Teoksessa Michaela Robila (toim.), *Contemporary Perspectives in Family Research Volume 5: Families in Eastern Europa*, 69–85. Amsterdam: Elsevier.
- Valdés, Guatemala. 2001. Heritage language students: Profiles and possibilities. Teoksessa Joy Kreeft Peyton & Donald A. Ranard & Scott McGinnis (toim.),

- Heritage languages in America: Preserving a national resource*, 37–77. Washington: Center for Applied Linguistics.
- Vanhatalo, Ulla & Vehkalahti, Kimmo. 2020. *II Aineistokeruusta analyysiin. Luku 2 Kysely*. Teoksessa Milla Luodonpää-Manni & Markus Hamunen & Reetta Konstenius & Matti Miestamo & Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I-V*, 240–273. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vantaa. 2024. *Oman äidinkielen opetus*. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/oman-aidinkielen-opetus> (15.12.2024.)
- Vihreälehto, Ira. 2024. *Mikä on kulttuuri-identiteetti?* <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mika-kulttuuri-identiteetti> (27.10.2024).
- Vitoroulis, Irene & Georgiades Katholiki. 2017. Bullying among immigrant and non-immigrant early adolescents: School- and student-levels effects. *Journal of Adolescence* 61. 141–151.
- Wolski-Moskoff, Izolda. 2018. Knowledge of forms of address in Polish heritage speakers. *Heritage Language Journal* 15 (1). 116–143.